

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного
управління та національної безпеки

Кафедра психології
Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Захарчук Валерія Валеріївна

УДК 159.954

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Особливості поведінки молоді на дошлюбному етапі

053 «Психологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр
Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

Керівник роботи:

Потапчук Євген Михайлович
д. психол., н., професор

Висновок кафедри психології

За результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри психології

№ ____ від « ____ » _____ 2025 року.

Завідувач кафедри _____

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(науковий ступінь, вчене звання)

Результати захисту бакалаврської роботи

Здобувач вищої освіти ЗАХАРЧУК ВАЛЕРІЯ ВАЛЕРІЇВНА захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100 бальною оцінкою: _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК _____ Голошук Каріна Валеріївна

АНОТАЦІЯ

Захарчук В. В. Особливості поведінки молоді на дошлюбному етапі. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 053 «Психологія». ОПП «Практична психологія». – Поліський національний університет, Житомир, 2025.

У дослідженні розглянуто психологічні, соціокультурні та поведінкові особливості молоді на дошлюбному етапі, що є важливим періодом у формуванні особистості, світогляду та міжособистісних стосунків. Актуальність теми зумовлена змінами у сучасних підходах до створення сім'ї, зростанням тривалості дошлюбного періоду та потребою молоді в усвідомленій підготовці до подружнього життя.

У першому розділі викладено теоретичні основи дослідження. Зокрема, проаналізовано поняття дошлюбного етапу та його місце в життєвому циклі особистості, розкрито соціальні, психологічні та культурні чинники, що формують спосіб життя молоді в цей період. Особливу увагу приділено теоретичній характеристиці поведінкових моделей, формам міжособистісної взаємодії та мотивації шлюбного вибору. Обґрунтовано методологію емпіричного дослідження: визначено мету, завдання, методи збору даних та характеристику вибірки.

У другому розділі подано результати емпіричного вивчення особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі. Для оцінки рівня психологічної готовності до сімейного життя застосовувалася тест-картка І. Юнди, яка дозволяє виявити емоційну, когнітивну та мотиваційну компоненти готовності до шлюбу. Для аналізу мотиваційної сфери використовувався опитувальник «Мотиви одруження» С. Голода, що дозволив визначити провідні мотиви вступу в шлюб серед молоді. Ціннісні орієнтації досліджувалися за допомогою методики «Діагностика індивідуальних цінностей» Ш. Шварца (в адаптації О. Тихомандрицької та Е. Дубовської), яка дала змогу окреслити пріоритети молоді у сфері особистісних і сімейних відносин. Для аналізу стилів міжособистісної взаємодії молодих людей на дошлюбному етапі була використана методика «Діагностика міжособистісних стосунків» (ДМС) Т. Лірі, що дозволила класифікувати типи поведінки у взаєминах та виявити особливості соціальної перцепції партнерів.

Загалом застосовані методи забезпечили комплексний підхід до вивчення особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі, дозволивши інтегрувати кількісні та якісні характеристики у формуванні висновків і практичних рекомендацій. Значна увага приділена розробці порад для молоді щодо ефективного осмислення завдань цього етапу та підготовки до гармонійного подружнього життя.

Ключові слова: дошлюбний етап, молодь, психологічна готовність, мотивація шлюбу, ціннісні орієнтації, міжособистісна взаємодія, поведінкові моделі, психодіагностика.

ABSTRACT

Zakharchuk V. Peculiarities of youth behaviour at the premarital stage - Qualification work in the form of a manuscript.

Qualification work for the bachelor's degree in speciality 053 'Psychology'. Practical Psychology" - Polissia National University, Zhytomyr, 2025.

The study examines the psychological, sociocultural and behavioural characteristics of young people at the premarital stage, which is an important period in the formation of personality, worldview and interpersonal relationships. The relevance of the topic is due to changes in modern approaches to family formation, the increasing duration of the premarital period and the need for young people to consciously prepare for married life.

The first chapter outlines the theoretical foundations of the study. In particular, the concept of the premarital stage and its place in the life cycle of an individual are analysed, and the social, psychological and cultural factors that shape the lifestyle of young people during this period are revealed. Particular attention is paid to the theoretical characteristics of behavioural models, forms of interpersonal interaction and motivation of marriage choice. The methodology of the empirical study is substantiated: the purpose, objectives, methods of data collection and sample characteristics are defined.

The second section presents the results of an empirical study of the peculiarities of youth behaviour at the premarital stage. To assess the level of psychological readiness for family life, the I. Eysenck Test Card was used, which allows to identify the emotional, cognitive and motivational components of readiness for marriage. To analyse the motivational sphere, the questionnaire 'Motives for Marriage' by S. Golod was used, which allowed to identify the leading motives for marriage among young people. Value orientations were studied using the methodology 'Diagnostics of Individual Values' by S. Schwartz (adapted by O. Tikhomandrytska and E. Dubovska), which made it possible to identify the priorities of young people in the field of personal and family relationships. To analyse the styles of interpersonal interaction of young people at the premarital stage, the methodology 'Diagnosis of Interpersonal Relationships' (DIR) by T. Leary was used, which allowed to classify types of behaviour in relationships and identify the peculiarities of social perception of partners.

In general, the methods used provided a comprehensive approach to studying the peculiarities of youth behaviour at the premarital stage, allowing the integration of quantitative and qualitative characteristics in the formation of conclusions and practical recommendations. Considerable attention is paid to the development of advice for young people on how to effectively comprehend the tasks of this stage and prepare for a harmonious family life.

Key words: premarital stage, youth, psychological readiness, marriage motivation, value orientations, interpersonal interaction, behavioural models, psychodiagnostics.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ НА ДОШЛЮБНОМУ ЕТАПІ	7
1.1 Поняття дошлюбного етапу та його значення в життєвому циклі особистості.....	7
1.2 Сутність та характеристика способу життя молоді на дошлюбному етапі.....	15
1.3 Організація дослідження особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі.....	25
Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ НА ДОШЛЮБНОМУ ЕТАПІ.....	37
2.1 Чинники, що впливають на поведінку молоді на дошлюбному етапі.....	37
2.2 Моделі поведінки молоді на дошлюбному етапі.....	43
2.3 Практичні рекомендації молоді щодо осмислення та вирішення основних завдань дошлюбного етапу	52
Висновки до розділу 2	56
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	62
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена кількома важливими чинниками, які стосуються сучасних соціальних, психологічних та культурних процесів, що впливають на формування сімейних взаємин та становлення інституту шлюбу в умовах сучасного суспільства.

Молодь є основною рушійною силою будь-яких змін у суспільстві. Поведінка молодих людей на дошлюбному етапі є критично важливою для розуміння майбутніх соціальних і сімейних структур. Сучасна молодь стикається з новими викликами, такими як глобалізація, цифрові технології, зміни в соціальних нормах і ролях. Це вимагає переосмислення традиційних підходів до шлюбу, сім'ї та статевих взаємин. Дослідження цієї теми дозволяє виявити нові тенденції в поведінці молоді, що, в свою чергу, може допомогти розробити політику, спрямовану на підтримку здорових та стабільних сімейних взаємин.

Для соціології, психології та педагогіки питання поведінки молоді на дошлюбному етапі є важливим аспектом дослідження соціалізації молодих людей. У галузі соціальної роботи знання про особливості міжособистісних взаємин на ранніх етапах розвитку сім'ї дає можливість ефективніше працювати з молодими парами, а також надавати підтримку тим, хто перебуває в кризових ситуаціях. Вивчення цієї теми також важливе для юриспруденції, оскільки може допомогти у формуванні правової бази для підтримки прав молодих людей у межах сімейних взаємин.

У науковій літературі вже існують численні роботи, які досліджують проблеми соціалізації молоді, зміни в інституті шлюбу та розвиток нових форм сімейних взаємин. Проблема поведінки молоді на дошлюбному етапі відображена в працях: К. Борщ, О. Вагабова, Г. Дьоміна, Б. Ідрісов, Д. Карпова, В. Кравець, Н. Ляшенко, О. Міненко, М. Мушкевич, В. Поліщук, В. Токарева, В. Шахрай. Однак більшість досліджень зосереджені на загальних аспектах соціальної адаптації, а не на специфічних психологічних і соціальних

особливостях поведінки молоді безпосередньо на дошлюбному етапі. Також недостатньо уваги приділяється питанням, які стосуються взаємодії індивідуальних, сімейних та соціальних чинників, що визначають поведінку молодих людей. Це підтверджує значущість досліджуваного питання в контексті сучасних наукових викликів.

Метою дослідження є виявлення особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі та визначення чинників, що впливають на формування стосунків і готовність до створення сім'ї в сучасних соціокультурних умовах.

Для досягнення поставленої мети, необхідно виконати **наступні завдання**:

- за результатами аналізу наукової літератури уточнити сутність поняття «дошлюбний етап» та з'ясувати його значення в життєвому циклі особистості в сучасних соціокультурних умовах;
- визначити чинники суб'єктивного і об'єктивного характеру, які впливають на формування майбутнього сім'янина;
- здійснити емпіричне дослідження особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі;
- розробити практичні рекомендації молоді щодо осмислення та вирішення основних завдань дошлюбного етапу.

Об'єктом дослідження є життєдіяльність молодих громадян.

Предметом дослідження є характерні ознаки поведінки молоді на дошлюбному етапі.

Гіпотеза дослідження: поведінка молоді на дошлюбному етапі є складним періодом формування майбутнього сім'янина, що детермінується низкою чинників суб'єктивного і об'єктивного характеру. При цьому спосіб життя молоді має свої характерні ознаки, що по-різному впливають на вирішення основних завдань дошлюбного етапу.

Теоретико-методологічна база дослідження включає сучасні концепції психології міжособистісних стосунків і підготовки до шлюбу. Для оцінки рівня психологічної готовності до сімейного життя використовувалася тест-картка

(авторство І. Юнда), яка дозволяє визначити емоційну, когнітивну та мотиваційну компоненти готовності до шлюбу. Опитувальник «Мотиви одруження» (авторство С. Голод) був застосований для вивчення домінуючих причин і мотиваційних установок молоді щодо створення сім'ї. Для аналізу ціннісних орієнтацій використовувалася методика «Діагностика індивідуальних цінностей» Ш. Шварца (адаптація О. Тихомандрицької, Е. Дубовської), яка дозволяє визначити пріоритети особистості у стосунках та рівень розвитку ціннісної сфери особистості. Оцінити особливості міжособистісної взаємодії молоді на дошлюбному етапі за допомогою методики «Діагностика міжособистісних стосунків» (ДМС) (авторство) Т. Лірі. Ці методи забезпечують комплексний підхід до вивчення особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі.

Методи та організація дослідження базувалися на застосуванні комплексу наукових методів, що відповідали меті та завданням дослідження. До теоретичних методів належить аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукової літератури з питань дошлюбного етапу та міжособистісних стосунків. Емпіричні методи охоплювали використання тест-картки оцінки готовності до сімейного життя (авторство І. Юнда), опитувальника «Мотиви одруження» (авторство С. Голод) і методики «Діагностика індивідуальних цінностей» (авторство Ш. Шварца (адаптація О. Тихомандрицької, Е. Дубовської), методика діагностики міжособистісних стосунків (ДМС) (авторство Т. Лірі). Математичні методи включали статистичну обробку даних, зокрема методи кореляційно-регресійного аналізу, для виявлення взаємозв'язків між рівнем психологічної готовності, мотивацією та ціннісними орієнтаціями. Дослідження проводилося серед студентів віком 18–20 років. Відбір методик здійснювався з урахуванням їх валідності, надійності та відповідності досліджуваній проблематиці, що забезпечило достовірність та репрезентативність отриманих результатів.

Наукова новизна та теоретичне значення:

- *розширено* теоретичні уявлення про поведінку молоді на дошлюбному етапі як психологічну проблему
- *уточнено* зміст понять «дошлюбний етап» та «спосіб життя молоді на дошлюбному етапі»;
- *вперше* емпірично досліджено характерні ознаки поведінки молоді на дошлюбному етапі та чинники суб'єктивного і об'єктивного характеру, що впливають на неї.

Практичне значення дослідження полягає в розробці практичних рекомендацій молоді щодо осмислення та вирішення основних завдань дошлюбного етапу. Виявлені відмінності в мотивації та міжособистісних взаєминах між чоловіками і жінками можуть допомогти у формуванні персоналізованих підходів до консультування та психосоціальної підтримки. Крім того, результати можуть бути корисними для створення освітніх програм, спрямованих на формування здорових стосунків та гармонійної поведінки в шлюбних взаєминах.

Публікації. Основний зміст дослідження відображено в 1 публікації.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та літератури, що нараховує 50 найменувань. Загальний обсяг становить 88 сторінок друкованого тексту, з них 61 сторінка основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОВЕДІНКИ МОЛОДИ НА ДОШЛЮБНОМУ ЕТАПІ

1.1 Поняття дошлюбного етапу та його значення в життєвому циклі особистості

Поняття дошлюбного етапу та його значення в життєвому циклі особистості є ключовими для розуміння психологічних та соціальних процесів, які відбуваються між партнерами на шляху до шлюбу. Цей період включає в себе етапи пізнання, формування стосунків та прийняття важливих рішень, що визначають подальший розвиток спільного життя.

На думку дослідників М. Мушкевича [33] та В. Поліщука [36] джерелом труднощів у сімейному житті можуть бути особливості вибору партнера, характер дошлюбних і передшлюбних залицянь та рішення про шлюб. Розрізняють два етапи формування подружньої пари: дошлюбний (до того, як пара вирішить одружитися) та передшлюбний (до вступу в шлюб). Кожен з цих етапів має свої особливості та важливе значення для подальшої стабільності та гармонії у сімейному житті. В даній роботі зосередимось на першому етапі – дошлюбному, який є основою для успішного розвитку майбутнього шлюбу.

Згідно тверджень дослідниці Х. Цьомик, для ефективного виконання майбутніх шлюбно-сімейних ролей (дружини, чоловіка, матері, батька, невістки, зятя тощо) молодим людям необхідно на цьому етапі не лише пізнати один одного, але й обговорити важливі питання, що стосуються спільного життя, цінностей та планів на майбутнє [43, с. 962]. Тобто система позитивних установок, спрямованих на формування міцної і щаслива родина та відповідальне виконання всіх цільових сімейних функцій. Знання правових норм, що регулюють шлюбно-сімейні взаємини; особливості жіночої, чоловічої та дитячої психології. Навички раціонального ведення домашнього

господарства, догляду за дітьми, розв'язання конфліктів, організації дозвілля тощо.

Саме в дошлюбний період виникають важливі питання взаємодії, готовності до змін і спільного життя, що знаходять відображення в різних наукових підходах до трактування цього етапу. Різні дослідники вивчають дошлюбний етап з різних перспектив, відобразимо основні підходи в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 - Наукові підходи до трактування поняття «дошлюбний етап»

Підхід	Автор(и)	Трактування поняття «дошлюбний етап»
Психологічний підхід	В. Безлюдна, Р. Павелків, Н. Корчакова [5, с.30]	Дошлюбний етап розглядається як період взаємного пізнання партнерів, коли важливим є розвиток емоційної та психологічної близькості, формування довіри та здатності до компромісів у взаєминах.
Соціологічний підхід	Б. Ідрісов [20, с. 64]	Визначає дошлюбний етап як період, коли індивіди оцінюють сумісність один з одним, а також обговорюють соціальні ролі та майбутні спільні плани щодо шлюбу, соціальних та культурних норм.
Соціально-психологічний підхід	Д. Карпова [21, с. 237]	Описує дошлюбний етап як період взаємодії, коли партнери формують емоційно-психологічну основу для створення шлюбу, розв'язуючи конфлікти, що можуть виникати, і створюючи модель майбутніх взаємин.
Економічний підхід	В. Токарева [42, с. 398]	Розглядає дошлюбний етап як час для визначення фінансових питань у стосунках, обговорення спільних фінансових планів та забезпечення матеріальних аспектів спільного життя.
Педагогічний підхід	В. Шахрай [44, с.238]	Підкреслює важливість дошлюбного етапу як часу, коли молоді люди навчаються взаємодіяти, розвиваючи комунікативні навички та соціальні цінності, що впливають на їх подальше спільне життя.

Різноманітні наукові підходи до трактування поняття «дошлюбний етап» дають змогу глибше зрозуміти важливість цього періоду у житті особистості. Спільним серед усіх підходів є те, що дошлюбний етап розглядається як період активної взаємодії партнерів, під час якого вони пізнають один одного, визначають основні цінності та пріоритети, а також закладають основи для спільного життя. Зокрема, психологічний, соціологічний та соціально-психологічний підходи акцентують увагу на емоційній та психологічній

близькості, розвитку довіри, розв'язанні конфліктів та створенні моделі взаємодії в шлюбі.

Водночас, відмінності між підходами полягають у тому, що кожен з них акцентує увагу на різних аспектах дошлюбного етапу. Психологічний підхід підкреслює важливість емоційної та психологічної готовності до шлюбу, соціологічний – сумісність і соціальні ролі партнерів, соціально-психологічний – створення емоційно-психологічної основи для стосунків. Економічний підхід вводить фінансові питання як важливу складову, тоді як педагогічний підхід акцентує навчання та розвиток комунікативних навичок, які впливають на взаємодію партнерів у майбутньому шлюбі.

Результати досліджень В. Татенко показали, що сукупність дошлюбних чинників, які спонукали молодих людей до створення сім'ї, адаптаційні успіхи подружжя в перші роки спільного життя, міцність шлюбу чи ймовірність істотно вплинуло розлучення [41, с. 104]. Відобразимо основні чинники на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Чинники впливу на формування дошлюбних взаємин

Згідно рис. 1.1 бачимо, що формування дошлюбних взаємин є складним і багатограним процесом, на який впливають різноманітні чинники. Вони можуть бути як внутрішніми, що стосуються самих партнерів, так і зовнішніми, що залежать від середовища та умов, у яких відбувається знайомство та розвиток стосунків. У цьому контексті виділяють низку чинників, які мають вирішальне значення для формування здорових і стабільних дошлюбних взаємин.

На нашу думку, дошлюбний етап можна визначити як період в житті індивіда, який передуює вступу в офіційний шлюб. Цей етап є важливим етапом розвитку особистості, адже в цей час особа проходить через значні зміни у формуванні своїх соціальних, емоційних, психологічних та особистісних рис. Це період, коли людина активно шукає своє місце в соціумі, визначає власні пріоритети та цінності, а також набуває досвіду, який впливає на подальші стосунки та вибір партнера.

Значення дошлюбного етапу в життєвому циклі особистості полягає у формуванні основи для майбутнього шлюбного життя, розуміння власних потреб і бажань у контексті взаємодії з іншою людиною. Цей період дозволяє людині підготуватися до подальшого етапу сімейного життя, усвідомити свої ролі в родині та стосунках, а також засвоїти навички конструктивної комунікації і вирішення конфліктів.

На етапі знайомства важливо добре пізнати один одного не тільки в оптимальних умовах, але і в складних ситуаціях, коли яскраво виражені особистісні якості і недоліки характеру партнера. Дослідження Н. Володарської та І. Карабаєвої показують, що знайомство на роботі чи в навчальному закладі часто сприяє формуванню стійких подружніх взаємин [14, с. 34]. Спільна діяльність у цих сферах забезпечує партнерам можливість краще пізнати один одного в реальних життєвих ситуаціях, що формує основи для розвитку довіри та взаєморозуміння.

Перші враження, які молоді люди отримують під час знайомства, можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на розвиток взаємин. Позитивне

враження сприяє створенню емоційної близькості, негативне може призвести до дистанціювання, а амбівалентні або байдуже ставлення з часом можуть зникнути, якщо інші чинники будуть сприятливими.

На думку дослідників В. Безлюдної, Р. Павелків та Н. Корчакової, соціально-демографічні характеристики тих, хто вступає в шлюб. Важливу роль у формуванні дошлюбних взаємин відіграють соціально-демографічні характеристики партнерів, такі як вік, рівень освіти, професійна діяльність, соціальний статус [5, с. 29]. Вони визначають не лише можливості взаєморозуміння, але й спільні цінності, погляди на життя, що суттєво впливають на майбутні стосунки.

Перші роки спільного життя у дошлюбних взаєминах (від року до півтора років) є важливим етапом формування взаєморозуміння та довіри. Цей період дозволяє партнерам краще пізнати один одного та адаптуватися до нового соціального статусу як подружжя, що може значно вплинути на довговічність їх взаємин.

Вік визначає соціальну зрілість партнерів, їхню готовність виконувати подружні та батьківські обов'язки. Найприйнятніший час для одруження, на думку психологів і соціологів, - 22-23 роки. Найбільш природна різниця у віці між подружжям становить 1-4 роки. Також на думку дослідників М. Маркевич та О. Виноградова, вік партнерів є важливим чинником [30, с. 282]. Молоді люди, які вступають у шлюб у більш зрілому віці, як правило, мають більше життєвого досвіду і можуть краще оцінювати серйозність свого вибору. Однак, ранній шлюб може бути вмотивованим романтичними почуттями, що також створює свої особливості у формуванні стосунків.

Згідно тверджень дослідника О. Міненко, підтримка або, навпаки, протидія батьків має великий вплив на рішення про дошлюбні взаємини та майбутнє одруження. Позитивне ставлення батьків може забезпечити додаткову емоційну підтримку, тоді як їхня опозиція може призвести до стресу та напруження в дошлюбних взаєминах [32, с. 190]. На нашу думку, спільні ціннісні орієнтації, світогляд, релігійні погляди та темперамент є важливими

для того, щоб пара могла знайти спільну мову і підтримувати гармонію у стосунках. Якщо партнери мають значні відмінності в цих аспектах, це може призвести до труднощів у подальшому шлюбному житті.

Досвід взаємодії з братами і сестрами має значення для розвитку соціальних навичок і емоційної зрілості особи. Це може вплинути на те, як партнер буде вести себе в майбутньому шлюбі, а також на його здатність до компромісу, спільної діяльності і вирішення конфліктів. Існує концепція подвоєння майна братів і сестер, згідно з якою людина прагне реалізувати свої взаємини з братами і сестрами в новій сім'ї. У цьому сенсі шлюбні взаємини можуть бути комплементарними (доповнювати один одного), наприклад, якщо у чоловіка є молодша сестра, а у дружини - старший брат [19, с. 22]. Недоповнюючі взаємини - коли обоє з подружжя в батьківській сім'ї були або старшими, або молодшими (у подружній парі можуть виникати суперечки про розподіл влади - хто з них повинен бути головним, старшим, а хто молодшим), а також якщо один або обидва партнери мали лише братів чи сестер. На нашу думку, усі ці чинники взаємодіють між собою і створюють певні умови для формування стабільних і гармонійних дошлюбних взаємин. Партнери, які враховують і розуміють важливість кожного з цих чинників, мають більше шансів на успішне подружнє життя.

Дослідник Т. Комар зазначає, що на дошлюбному етапі особистість переживає значну кількість змін і психологічних процесів. Один із головних моментів – це етап вибору партнера. Рішення вступити в шлюб є складним і багатогранним, оскільки воно залежить від багатьох чинників, серед яких соціально-культурні норми, економічні умови, психічна зрілість обох партнерів [23]. Взаємна привабливість, сумісність у поглядах, інтересах, а також здатність до компромісу стають основними аспектами, які визначають міцність стосунків.

Схожої думки дотримуються і дослідники Н. Потапчук та Д. Карпова, які вважають, що дошлюбний період є часом, коли партнери повинні навчитися спільно жити, долати конфлікти і вчитися взаємопідтримці [35, с. 20]. Це

критичний період для розвитку комунікативних навичок, емоційної інтелігентності та спільних життєвих цінностей. Особливо важливим є процес формування довіри та готовності до змін у своєму житті, що супроводжують шлюб.

Дошлюбний етап також впливає на соціальну адаптацію особистості. Взаємини між партнерами не тільки формуються в межах приватного життя, а й відображаються на зовнішньому середовищі — на родині, друзях, суспільстві. На думку дослідниць Н. Радчук та З. Крижановської, у цей період особистість усвідомлює не тільки свою роль у стосунках, а й визначає роль партнера в її соціальному середовищі. Взаємна підтримка, соціальні норми і традиції, які існують в суспільстві, також впливають на розуміння того, яким буде шлюб і як він буде сприйматися оточуючими [37, с.139].

Дошлюбний етап дає можливість зрозуміти, як зміни в особистому житті можуть вплинути на інші аспекти життя, такі як кар'єра, фінансові питання, бажання мати дітей і взаємодія з родиною. Партнери часто обговорюють і розв'язують проблеми, які можуть виникнути у шлюбі, що дозволяє зрозуміти, наскільки вони готові до спільного майбутнього [50].

Цей період також відіграє важливу роль у формуванні особистісної зрілості, яка є фундаментом для успішного шлюбу. Особистісна зрілість — це здатність людини брати на себе відповідальність за власні рішення, враховувати потреби інших і будувати гармонійні стосунки [15, с. 66]. Дошлюбний етап є періодом, коли людина пізнає себе та свої цінності, вчиться будувати довірливі взаємини з іншими, розвиває навички спілкування, компромісу і вирішення конфліктів. Готовність до сімейного життя включає низку компонентів, відобразимо їх на рис. 1.2.

Згідно рис. 1.2 бачимо, що емоційна, соціальна та психологічна готовність є ключовими компонентами для успішного вступу в шлюб. Емоційна готовність дозволяє партнерам справлятися з труднощами та підтримувати один одного.

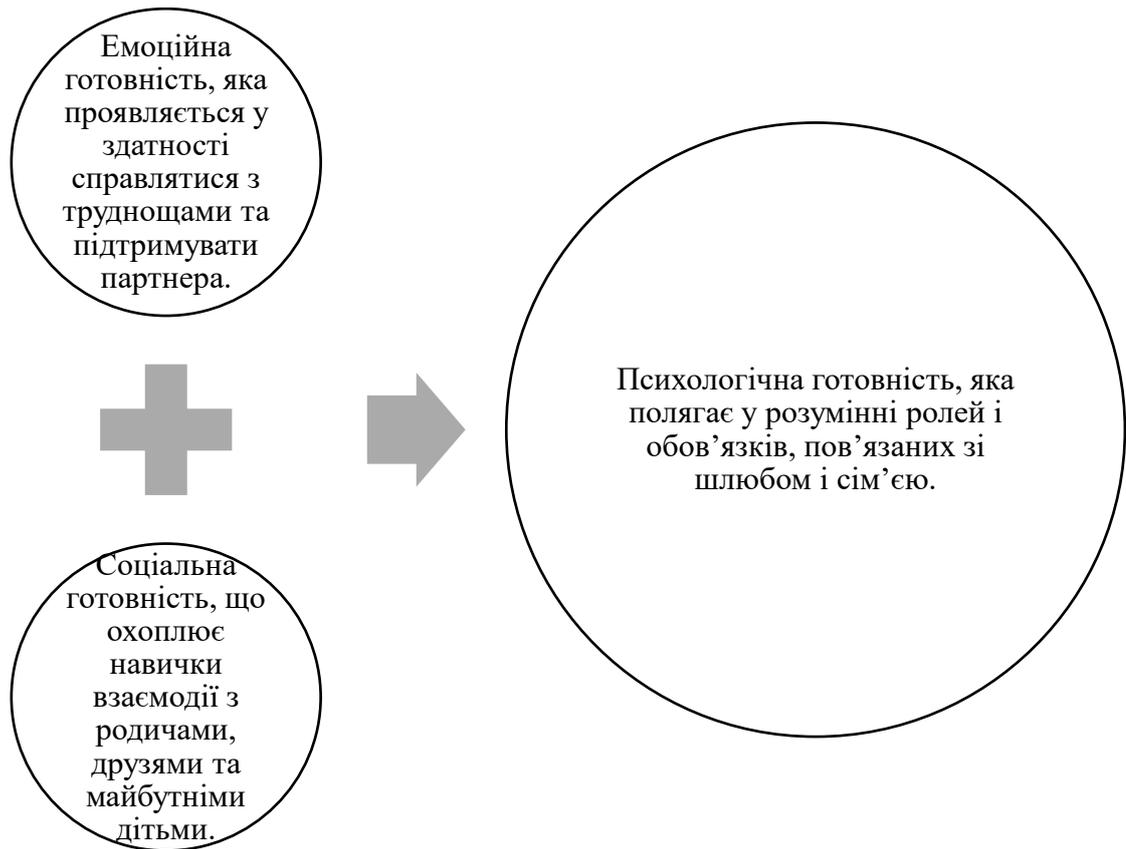

Рис. 1.2. Компоненти готовності до сімейного життя

Соціальна готовність включає здатність ефективно взаємодіяти з родичами, друзями та майбутніми дітьми. Психологічна готовність забезпечує розуміння ролей і обов'язків у шлюбі та сім'ї, що є основою для стабільних і гармонійних стосунків. Усі ці аспекти взаємно доповнюють один одного, сприяючи формуванню здорових взаємин та успішного сімейного життя.

Дошлюбний період допомагає перевірити ці компоненти на практиці. Наприклад, під час взаємодії у парі партнери вчаться приймати рішення разом, підтримувати одне одного у складних ситуаціях і домовлятися про спільне майбутнє. Важливу роль у формуванні особистісної зрілості та готовності до сімейного життя відіграють сім'я та соціальне оточення [48]. Саме в родині молоді люди засвоюють перші уявлення про стосунки, ролі та обов'язки у шлюбі. Соціальне оточення, зокрема друзі, освіта та культура, формують цінності та очікування, які впливають на вибір партнера та побудову взаємин.

Таким чином, проведене дослідження показало, що дошлюбний етап це період у житті людини, що передує офіційному укладенню шлюбу. Він охоплює знайомство, побудову романтичних стосунків, період залицяння та заручини. На цьому етапі партнери пізнають один одного, формують спільні цінності, перевіряють сумісність та ухвалюють рішення про майбутнє спільне життя. Дошлюбний період дозволяє партнерам не лише краще зрозуміти одне одного, але й усвідомити власні цінності, очікування та пріоритети. Він також сприяє розвитку важливих навичок, таких як комунікація, довіра, компроміс, що є основою для подальшого стабільного і гармонійного сімейного життя. Значення дошлюбного етапу полягає в тому, що він виступає своєрідним підґрунтям для формування зрілої особистості та міцної родини, визначаючи якість шлюбних взаємин і впливаючи на подальше щасливе життя партнерів.

1.2 Сутність та характеристика способу життя молоді на дошлюбному етапі

Розвиток міжособистісних взаємин у молоді на дошлюбному етапі є одним із ключових аспектів їхнього психологічного дозрівання. Цей період характеризується формуванням основ довготривалих стосунків, заснованих на довірі, взаємоповазі та емоційній близькості. У цьому контексті важливими є психологічні чинники, які впливають на якість і стабільність міжособистісних взаємодій.

Варто зазначити, що міжособистісні взаємини є системою соціальних та емоційних взаємодій між двома або більше людьми, яка ґрунтується на обміні інформацією, емоціями, цінностями та поведінковими моделями [15, с. 56]. Ці взаємини охоплюють широкий спектр контактів – від випадкових і формальних до глибоких і тривалих. Основні характеристики міжособистісних взаємин відображено на рис. 1.3.

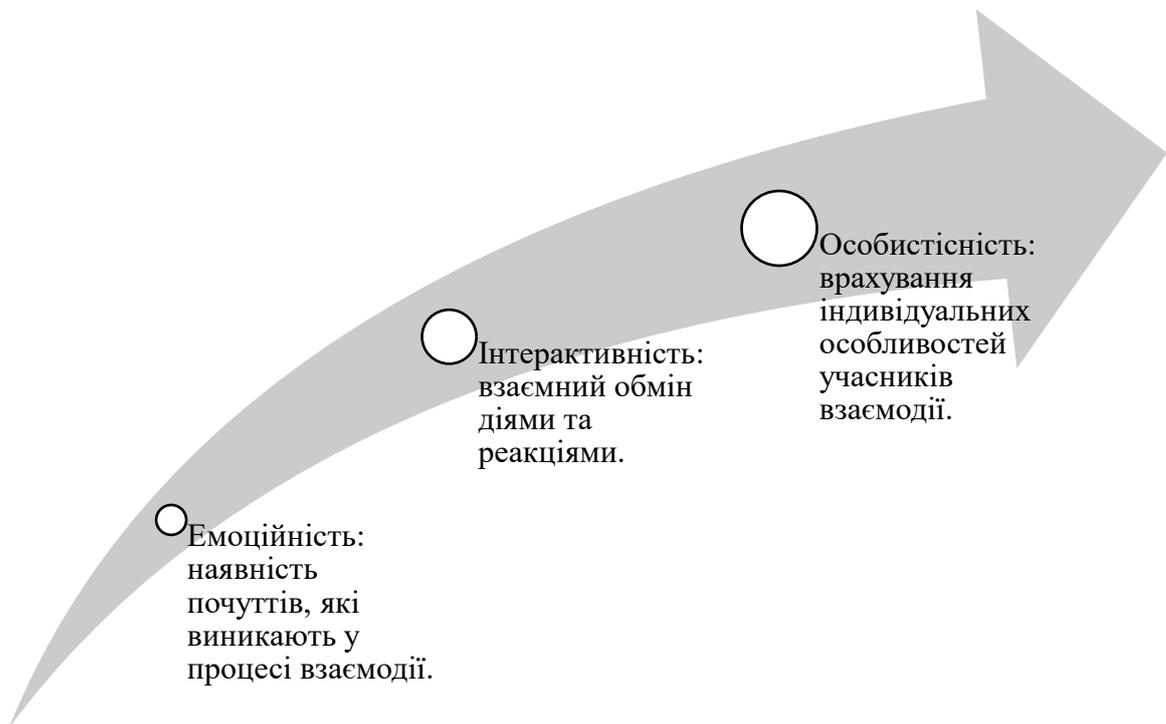

Рис. 1.3. Основні характеристики міжособистісних взаємин на дошлюбному етапі

Згідно рис. 1.3, основними характеристиками міжособистісних взаємин є емоційність, інтерактивність та особистісність. Емоційність проявляється у наявності почуттів, що виникають у процесі взаємодії, таких як симпатія, довіра чи напруження. Інтерактивність характеризується обміном діями та реакціями, що створює динамічний процес взаємного впливу між учасниками. Особистісність передбачає врахування індивідуальних особливостей кожної людини, таких як характер, темперамент та життєвий досвід. Сукупність цих характеристик забезпечує якість, ефективність та глибину міжособистісних взаємин, що є важливим аспектом на дошлюбному етапі, коли молодь, як правило, перебуває на етапі формування тривалих стосунків.

До категорії «молодь», згідно з Законом України «Про основні засади молодіжної політики» відносять осіб віком від 14 до 35 років [1]. Цей віковий діапазон обумовлений біологічними та соціальними чинниками, оскільки у

цьому періоді завершується фізіологічне дозрівання та відбувається активне формування особистості, соціальних ролей і життєвих цілей. Психологічною зрілістю: у цьому віці формуються стійкі мотивації до створення сім'ї, цінності у стосунках та поведінкові моделі, важливі для шлюбного життя. Соціокультурним контекстом: у більшості культур молодь цього віку активно вступає у романтичні стосунки, завершує освіту, розпочинає професійну діяльність і готується до створення сім'ї.

Дошлюбний етап для молоді також є періодом активного пошуку себе. Молоді люди шукають своє місце в суспільстві, визначають професійний шлях, розвивають особисті інтереси, заводять нові знайомства. Вони активно взаємодіють у соціальних мережах, шукають кращі можливості для свого розвитку. Важливим аспектом цього періоду є формування особистих взаємин, в тому числі романтичних, які можуть в майбутньому призвести до утворення сім'ї.

Згідно тверджень дослідників Н. Потапчук та Д. Карпової, однією з ключових характеристик способу життя молоді на дошлюбному етапі є питання взаємин між статями. Сексуальна свобода та відкритість стали нормою для багатьох молодих людей [35, с. 185]. Взаємини можуть бути як короткостроковими, так і серйозними, але все частіше молодь прагне визначити, що для них важливіше: стабільність і довготривалість стосунків чи тимчасове задоволення. Під час дошлюбного етапу молоді люди починають досліджувати свої сексуальні уподобання та ставлення до сексуальності.

Завдяки розвитку цифрових технологій і медіа, життя молоді стало більш відкритим та взаємопов'язаним. Соціальні мережі, мобільні додатки для знайомств, онлайн-ресурси стали невід'ємною частиною способу життя. Це дозволяє молоді швидко знаходити нові можливості для соціалізації та підтримки своїх інтересів, але також несе в собі ризики, пов'язані з відсутністю особистісного контакту та можливими маніпуляціями [36, с. 30].

Водночас на спосіб життя молоді значний вплив має родина, а також традиційні культурні та моральні цінності. Однак сучасна молодь почала

ставитися до них критичніше, зокрема в питаннях шлюбу та виховання дітей. Вони все більше прагнуть до самостійності в прийнятті рішень, що стосується особистого життя.

Не менш важливим аспектом способу життя молоді на дошлюбному етапі є психологічні та емоційні переживання, зокрема стосовно формування ідентичності, боротьби з самооцінкою, а також стресу, пов'язаного з вибором партнера та планами на майбутнє. Молоді люди можуть переживати емоційну невизначеність, що пов'язано з пошуком ідеального партнера або страхом перед самотністю [21, с.235].

Отже, спосіб життя молоді на дошлюбному етапі є багатограним і залежить від численних чинників, таких як соціокультурні умови, особисті цінності, вплив технологій і медіа. Цей період є важливим для самовизначення та розвитку особистості, а також для формування здорових взаємин. У зв'язку з цим важливо враховувати вплив суспільних змін на погляди та поведінку молоді, що безпосередньо впливає на соціальні процеси та зміни в інституті сім'ї. Враховуючи ці аспекти розвитку молоді, важливо розглянути, як саме формуються їхні міжособистісні взаємини, адже вони є важливою складовою підготовки до шлюбу та сімейного життя.

На думку дослідниці Л. Березовської, міжособистісні взаємини класифікують за різними ознаками, що дозволяє глибше зрозуміти механізми їхнього формування та взаємодії. Відобразимо основні класифікаційні ознаки в табл. 1.2.

Згідно табл. 1.2, міжособистісні взаємини в молоді мають різноманітні форми, які залежать від ступеня близькості, емоційного фону, рівня взаємодії, типу спілкування та форми взаємин. Тісні взаємини характеризуються глибокими емоціями та підтримкою, в той час як формальні стосунки мають офіційний характер і часто обмежуються рамками співпраці. Активні взаємодії сприяють глибокому залученню в соціальні процеси, тоді як пасивні взаємини відзначаються мінімальною взаємодією.

Таблиця 1.2 – Класифікація міжособистісних взаємин у молоді

Класифікаційна ознака	Тип	Характеристика
Ступінь близькості	Тісні (інтимні)	Глибокі, емоційно насичені взаємини, характерні для друзів, партнерів, близьких родичів.
	Формальні	Взаємини на рівні співпраці, офіційні стосунки, менш емоційно насичені, часто обмежені певними рамками.
Емоційний фон	Позитивні	Взаєморозуміння, підтримка, радість у спілкуванні, гармонія в стосунках.
	Негативні	Конфлікти, непорозуміння, напруженість у взаємодії, часто в результаті розбіжностей в поглядах чи інтересах.
Рівень взаємодії	Активні	Активне спілкування, участь у спільних заходах, глибоке залучення в соціальні процеси.
	Пасивні	Мінімальна взаємодія, рідкісні контакти, переважно поверхневі розмови та зустрічі.
Типи спілкування	Вербальні	Спілкування через слова: бесіди, обговорення, дебати, діалоги.
	Невербальні	Спілкування через міміку, жести, поведінку, невербальні знаки.
Форма взаємин	Дружні	Теплі, підтримуючі взаємини, взаємоповага, довіра.
	Конкурентні	Взаємини, що ґрунтуються на змаганнях, конкуренції, прагненні до досягнення переваги.
	Конфліктні	Взаємодія, що характеризується напругою, суперечками, суперництвом або навіть ворожістю.

Важливим є емоційне забарвлення взаємин, яке може бути як позитивним, так і негативним, що залежить від розбіжностей чи гармонії у взаємодії. У дошлюбному періоді особливо важливою є наявність тісних, дружніх і позитивних взаємин, що забезпечують емоційну підтримку, взаєморозуміння та формування глибокої довіри між партнерами.

Емоційна близькість є основою для здорових стосунків. У молодіжному віці вона формується через такі елементи:

- саморефлексію – здатність розуміти власні почуття та потреби;
- емпатію – вміння розуміти почуття іншої людини і відповідати на них адекватно;
- комунікативні навички – здатність відкрито висловлювати свої емоції, запити та побоювання [28].

Відсутність цих елементів може призводити до нерозуміння, конфліктів або нездатності будувати довготривалі стосунки. Однак саме на дошлюбному

етапі молодь активно визначає свої цінності та переконання, що суттєво впливає на вибір партнера. У цей період люди набувають досвіду, розвивають свої погляди на взаємодію у стосунках, а також формують певні вимоги до майбутнього партнера. Відобразимо на рис. 1.4 чинники, які впливають на формування цих цінностей.

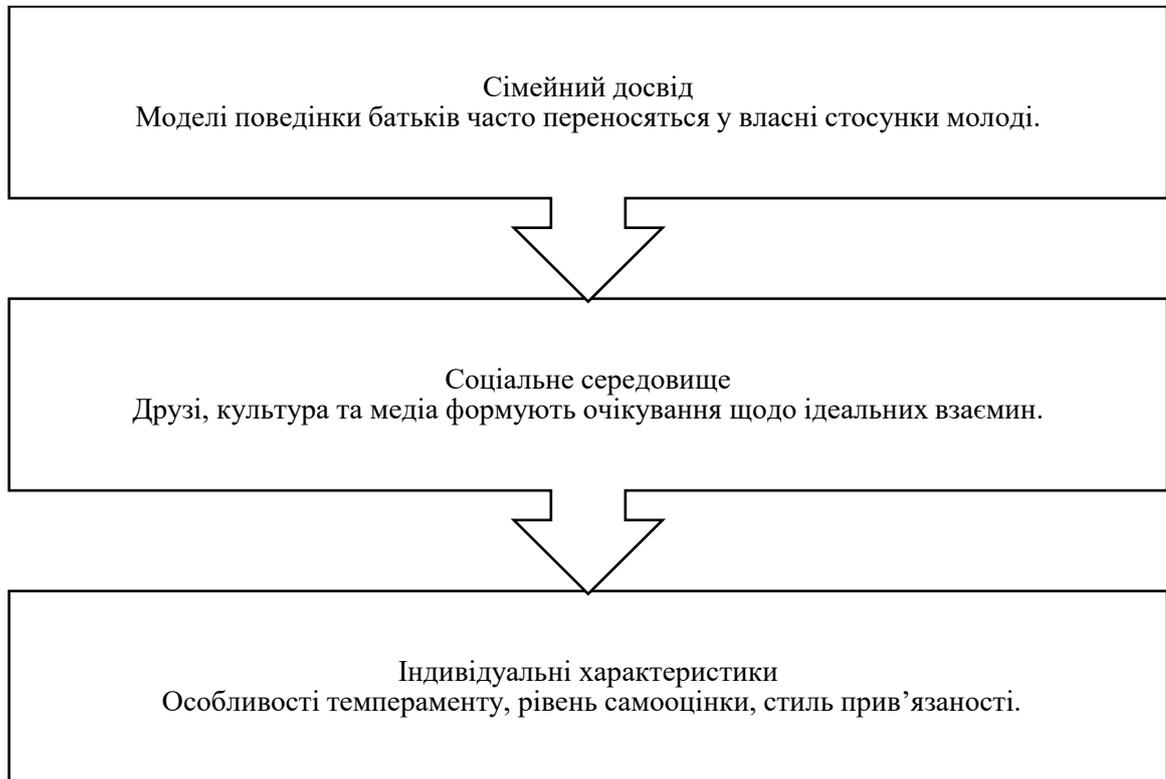

Рис. 1.4. Чинники впливу на формування цінностей молоді у дошлюбному періоді

Наведені на рис. 1.4 чинники значною мірою визначають вибір партнера та характер міжособистісних взаємин у молоді. Сімейний досвід може впливати на моделі поведінки, які молоді люди переносять у свої стосунки, повторюючи або відкидаючи поведінкові патерни батьків. Соціальне середовище, зокрема вплив друзів, культури та медіа, формує уявлення про ідеальні взаємини та бажану поведінку. Індивідуальні характеристики, такі як темперамент, рівень самооцінки та стиль прив'язаності, визначають, як молода людина взаємодіє з іншими та які емоційні зв'язки будує.

Теорія прив'язаності Джона Боулбі пояснює, як ранній досвід стосунків із батьками впливає на побудову дорослих взаємин. У молоді на дошлюбному етапі можна спостерігати три основні стилі прив'язаності:

- надійний стиль (характерний для тих, хто відчуває себе комфортно у близьких стосунках);
- уникаючий стиль (молодь уникає емоційної близькості через страх відмови чи залежності);
- тривожний стиль (характеризується надмірною потребою у підтвердженні почуттів партнера) [37, с. 139].

Психологічні особливості розвитку міжособистісних взаємин у молоді на дошлюбному етапі мають значний вплив на їх подальше життя. Формування емоційної близькості, довіри та вміння будувати гармонійні стосунки є важливими для створення міцної сімейної основи. Та відбувається поступово, і можна виділити кілька ключових стадій, які взаємно переплітаються та визначають подальший розвиток стосунків. Відобразимо на рис. 1.5 стадії міжособистісних взаємин в дошлюбному періоді.

Рис. 1.5. Стадії міжособистісних взаємин в дошлюбному періоді

Згідно рис. 1.5, кожна стадія цього процесу взаємно переходить одна в одну, формуючи основу для подальшого розвитку стосунків і визначаючи, чи можуть вони стати міцними та стабільними в майбутньому.

Знайомство є першою стадією у формуванні міжособистісних взаємин. Воно характеризується початковим контактом, коли двоє людей вперше

зустрічаються. Знайомство може бути як випадковим, так і організованим. У цей період відбувається оцінка зовнішності, поведінки та загальних рис співрозмовника, що допомагає скласти перше враження. У разі позитивної оцінки, між людьми може виникнути бажання продовжити спілкування, хоча в більшості випадків це лише поверхнєве знайомство. Психологи зазначають, що на цьому етапі важливу роль відіграють невербальні сигнали, такі як міміка, жестика, тон голосу, які дозволяють визначити комфортність взаємодії.

Наступною стадією є зближення. Це період, коли між людьми починає формуватися певний емоційний зв'язок. Зближення характеризується частішими контактами, обміном думками та досвідом, прагненням дізнатися один про одного більше. Люди відкриваються, починають ділитися своїми переживаннями, інтересами та цінностями. У цей період може виникати перша зацікавленість, яка допомагає збудувати довіру між партнерами, будь то в дружніх чи романтичних взаєминах. На стадії зближення особи зазвичай починають все більше залежати одна від одної, вони можуть проявляти емпатію та турботу, що зміцнює їх зв'язок [10, с. 164].

Емоційна прив'язаність — це кульмінаційний етап формування міжособистісних взаємин. Саме на цій стадії з'являється глибокий емоційний зв'язок, який забезпечує стабільність і довговічність взаємин [14, с. 30]. Прив'язаність проявляється у відчутті важливості партнера в житті, бажанні бути разом у будь-яких ситуаціях і підтримувати один одного. Цей етап може включати в себе не лише інтелектуальні та емоційні зв'язки, але й фізичні прояви близькості, які стають важливим чинником для подальшого розвитку стосунків. Прив'язаність створює стабільність, що дає можливість взаєминам перейти на новий рівень, коли люди починають не лише взаємодіяти, а й планувати своє спільне майбутнє.

Таким чином, кожна стадія формування міжособистісних взаємин є важливою, адже вона визначає не лише характер зв'язку між людьми, а й їхню здатність будувати довготривалі, емоційно насичені взаємини. Ці аспекти

формують поведінку, взаємодію і способи вирішення конфліктів, що безпосередньо відображається на взаєморозумінні і гармонії у стосунках.

Згідно тверджень дослідників С. Бондаревича та І. Фоміної, індивідуально-психологічні характеристики людини є визначальними у побудові стосунків. Сюди відносяться особливості темпераменту, характеру, рівень емоційної зрілості та здатність до самоконтролю [7, с. 71]. Наприклад, люди з високим рівнем емоційної стабільності та відкритості до нового часто будуть шукати компроміси та підтримувати позитивний клімат у стосунках, тоді як люди, схильні до імпульсивних реакцій або закриті в емоційному плані, можуть створювати напругу і конфлікти. На нашу думку, важливу роль відіграють такі психологічні аспекти, як емпатія та здатність до активного слухання. Люди, здатні поставити себе на місце іншого, мають більше шансів на побудову міцних, гармонійних стосунків, оскільки вони здатні адекватно реагувати на емоційні потреби партнера.

На думку дослідників Л. Березовська та Т. Ямчук, ціннісні орієнтації також значною мірою визначають якість міжособистісних взаємин. Вони являють собою систему уявлень людини про важливість різних аспектів життя – взаємин, кар'єри, родини, самореалізації тощо [6, с. 11]. На нашу думку, люди, які мають подібні ціннісні орієнтації, як правило, здатні краще взаємодіяти, адже їхні погляди на життя, цілі та пріоритети узгоджуються. Наприклад, пара, яка розділяє однакові погляди на сімейні цінності або кар'єрні орієнтації, швидше досягне взаєморозуміння і гармонії в спільному житті. Натомість, коли в партнерів є різні ціннісні орієнтації, це може призвести до конфліктів і непорозумінь, оскільки кожен з них прагнутиме реалізувати свої потреби і бажання, не враховуючи інтереси іншого.

Поєднання індивідуально-психологічних характеристик і ціннісних орієнтацій створює унікальну картину взаємодії кожної пари [49]. Наприклад, у випадку, коли люди мають подібні темпераменти та однакові життєві орієнтири, стосунки часто базуються на взаємній повазі і розумінні. Такі пари мають високий рівень емоційної підтримки та меншу кількість конфліктів.

Однак навіть у випадку, коли є розбіжності в цінностях, правильний психологічний підхід, націлений на розвиток емоційного інтелекту та взаємної підтримки, може допомогти подолати труднощі і зберегти стабільність взаємин.

Відобразимо в табл. 1.3 особливості впливу індивідуально-психологічних характеристик і ціннісних орієнтацій на якість міжособистісних взаємин.

Таблиця 1.3 – Характеристика впливу індивідуально-психологічних характеристик і ціннісних орієнтацій на якість міжособистісних взаємин

Чинник	Характеристика	Вплив на якість взаємин
Темперамент	Особливості емоційної реактивності, швидкість реагування, рівень активності.	Узгодженість темпераментів сприяє гармонії, а розбіжності можуть ускладнювати взаємодію.
Рівень емоційної зрілості	Здатність контролювати емоції, адекватно реагувати на стрес і конфлікти.	Емоційно зрілі люди краще вирішують конфлікти, сприяючи стабільності взаємин.
Емпатія	Уміння розуміти емоції та переживання іншої людини.	Високий рівень емпатії сприяє взаєморозумінню та підтримці.
Самооцінка	Рівень впевненості в собі, відношення до власних можливостей.	Здорова самооцінка забезпечує рівноправність у стосунках, а низька може призводити до залежності.
Стиль прив'язаності	Моделі поведінки, засновані на ранньому досвіді спілкування з батьками.	Безпечний стиль сприяє довірі, а тривожний чи уникаючий може викликати напруження.
Ціннісні орієнтації	Уявлення про життєві пріоритети: сім'я, кар'єра, самореалізація, духовність тощо.	Спільні цінності сприяють гармонії, розбіжності можуть викликати конфлікти.
Соціальні очікування	Уявлення про «ідеальні» взаємини, сформовані під впливом культури, друзів, медіа.	Збіг очікувань сприяє взаєморозумінню, а розбіжності створюють напруження.
Рівень комунікативних навичок	Уміння ефективно спілкуватися, вирішувати конфлікти, слухати партнера.	Високий рівень навичок забезпечує ефективне вирішення конфліктів і підтримання близькості.

Згідно табл. 1.3, індивідуально-психологічні характеристики та ціннісні орієнтації є ключовими чинниками, які визначають якість міжособистісних взаємин. Гармонійне поєднання темпераментів, емоційна зрілість і високий рівень емпатії сприяють взаєморозумінню та довірі. Здорові ціннісні орієнтації та комунікативні навички забезпечують стабільність і ефективність стосунків.

Водночас розбіжності у стилі прив'язаності чи соціальних очікуваннях можуть викликати конфлікти та напруження. Гнучкість і адаптивність залишаються важливими умовами для збереження гармонії та довготривалості взаємин.

Таким чином, дослідження психологічних аспектів та стадій формування міжособистісних взаємин у молоді дозволило глибше зрозуміти чинники, що впливають на якість стосунків у цьому віковому періоді. Було визначено, що формування взаємин проходить кілька етапів: від знайомства до емоційної прив'язаності, кожен з яких характеризується особливими психологічними механізмами та потребами. Інтеграція індивідуально-психологічних характеристик, таких як темперамент, стиль прив'язаності, рівень емпатії та ціннісні орієнтації, є визначальними для побудови гармонійних стосунків. Особливу роль відіграють сімейний досвід, соціальне середовище та індивідуальна зрілість молоді, які формують їхні очікування і поведінкові моделі у взаєминах. Дослідження підкреслило важливість розвитку комунікативних навичок, емоційної гнучкості та саморефлексії для забезпечення стабільності і гармонії у міжособистісних стосунках.

1.3 Організація дослідження особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі

Дошлюбний етап є важливим періодом у житті молоді, який визначає їхні цінності, установки та моделі поведінки у майбутньому сімейному житті. У цей час формуються особистісні та соціальні аспекти взаємодії, що впливають на стабільність стосунків у шлюбі. Емпіричне дослідження поведінки молоді на цьому етапі потребує ретельного методичного підходу, який включає вибір об'єкта, предмета, методів і послідовності етапів дослідження.

Об'єкт дослідження: особливості поведінки молоді на дошлюбному етапі в умовах сучасного соціального середовища.

Мета дослідження: виявити основні поведінкові моделі молоді на дошлюбному етапі та чинники, що впливають на їх формування.

Для цього вирішувалися такі завдання:

1. Визначено чинники впливу на поведінку молоді на дошлюбному етапі.
2. Охарактеризовано основні моделі поведінки на дошлюбному етапі.
3. Сформовано практичні рекомендації молоді щодо осмислення та вирішення основних завдань дошлюбного етапу

Емпіричне дослідження проводилось у наступні етапи.

На першому етапі здійснювалось опрацювання наукової літератури з даної проблематики, формування гіпотези, визначення об'єкту, предмету та завдань дослідження. *На другому етапі* проведено емпіричне дослідження та оброблялася отримана інформація, здійснювався її теоретичний аналіз. *На третьому етапі* проводився аналіз результатів емпіричного дослідження, який передбачав характеризування отриманих емпіричних даних та формулювання висновків і рекомендацій.

Нами була сформована вибірка, до якої увійшли 52 респонденти віком 18-20 років, із них 26 дівчат та 26 хлопців. Цей віковий діапазон є критичним для розуміння процесу формування поведінки в контексті міжособистісних стосунків, оскільки в ньому відбуваються значні психологічні та соціальні зміни. Особи цієї вікової категорії часто знаходяться на етапі формування свого уявлення про шлюб, сім'ю та роль партнера в житті.

Для проведених опитування інструментом дослідження обрано онлайн-форми Google у форматі посиланням респонденту зручним способом: messenger, Viber, Telegram, e-mail.

Для вирішення поставлених завдань та перевірки гіпотези ми використали комплекс взаємодоповнюючих методів: теоретичний (аналіз, порівняння та узагальнення психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми), порівняльний та структурний методи (для порівняння особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі), емпіричні (психодіагностичні методи, метод перехресного зрізу), методи обробки даних (кількісний та якісний аналіз).

Для досягнення поставленої мети дослідження та вивчення поведінки молоді на дошлюбному етапі важливим є правильний вибір методів. У нашому дослідженні застосовуються перевірені психологічні методики, що дозволяють глибоко оцінити мотиваційні, емоційні та когнітивні аспекти поведінки молоді в контексті дошлюбних стосунків.

Методика «Тест-картка перевірки готовності до сім'ї» (авторство І. Юнда) є одним із найбільш відомих інструментів психодіагностики, що застосовується для оцінки рівня готовності індивіда до створення сім'ї [36, с. 88]. Розроблена І. Юндою, вона базується на комплексному підході до вивчення емоційних, когнітивних та мотиваційних аспектів, що впливають на прийняття рішення про шлюб. Сутність цієї методики полягає в тому, щоб виявити, наскільки особа готова до серйозних змін у житті, які супроводжують вступ до шлюбу, та чи є в неї необхідні психологічні ресурси для побудови здорових і гармонійних сімейних стосунків.

Методика складається з трьох основних компонентів: емоційної, когнітивної та мотиваційної готовності до сімейного життя. Кожен з цих компонентів оцінюється за окремими шкалами, що дозволяє отримати більш повну картину особистості респондента.

Емоційна готовність оцінює рівень психологічної стабільності індивіда, здатність до емоційної підтримки партнера та готовність до зміни життєвих пріоритетів у шлюбі. Цей компонент дає можливість виявити, наскільки особа готова до тривалих емоційних і фізичних зобов'язань, характерних для шлюбного життя.

Когнітивна готовність відображає рівень усвідомлення особою своїх обов'язків у шлюбі, а також здатність до вирішення конфліктів і ефективної комунікації в партнерських взаєминах. Це дозволяє виявити, наскільки людина розуміє важливість шлюбу і чи готова вона до емоційно і соціально складних ситуацій [36, с. 90].

Мотиваційна готовність характеризує внутрішні переконання особи щодо цілей і переваг шлюбу. Важливими тут є потреби у стабільності, соціальному

статусі, бажання мати дітей і т.д. Оцінка мотивації дозволяє зрозуміти, чи є у людини чітке усвідомлення і бажання вступити в шлюб, чи це лише підсвідоме прагнення, обумовлене соціальними або культурними стереотипами.

У Додатку А наведено бланк дослідження. Респондент має вибрати один із трьох варіантів відповіді — правильний, можливий або неправильний — для кожної з десяти ситуацій, оцінюючи свою поведінку за шкалою, що складається з трьох форм поведінки. Оцінки підсумовуються для визначення рівня готовності до шлюбу.

Результати інтерпретуються так: від 70 до 120 балів – адекватна підготовленість до сімейного життя; 22-70 балів – приблизно задовільна підготовленість; менше 22 балів – недостатня підготовленість. Крім того, методика дозволяє оцінити перспективи благополуччя подружніх взаємин. Для цього оцінки нареченого і нареченої додаються та визначається середнє арифметичне. Якщо результат знаходиться в межах 80-120 балів, прогноз подружньої гармонії сприятливий, від 30 до 80 – сприятливий, менше 30 балів – несприятливий [3].

Таким чином, тест-картка перевірки готовності до сім'ї І. Юнда є важливим інструментом для дослідження особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі. Вона дозволяє не лише оцінити рівень готовності до шлюбу, а й виявити основні психологічні і мотиваційні чинники, що впливають на прийняття цього важливого рішення. Результати застосування цієї методики сприяють кращому розумінню потреб і проблем молодих людей, що стоять на порозі сімейного життя, і можуть бути використані для розробки ефективних програм підтримки молоді на дошлюбному етапі, що в свою чергу сприятиме створенню стабільних і гармонійних сімей.

Водночас, для більш детального дослідження причин, що визначають це рішення, доцільно застосовувати опитувальник «Мотиви одруження» (авторство С. І. Голод) [34]. Ця методика дозволяє детально аналізувати різноманітні зовнішні і внутрішні чинники, які можуть стати стимулом або перешкодою для вступу в шлюб, тим самим доповнюючи попередній

інструмент і надаючи ще більш широку картину мотиваційної основи цього важливого етапу в житті молодих людей.

Бланк опитувальника наведено в Додатку Б. «Мотиви одруження», розроблено дослідником С. Голодом, є важливим інструментом для вивчення різноманітних причин і чинників, які впливають на рішення молодих людей вступити в шлюб. Методика передбачає оцінку кожної з 24 причин, що можуть бути пов'язані з мотивами одруження, за допомогою 5-бальної шкали, де 1 бал означає відсутність впливу, а 5 балів — максимальний рівень виразності. Цей підхід дозволяє точно визначити, наскільки кожен з чинників впливає на рішення про вступ до шлюбу [40, с. 111].

Особливістю цієї методики є її комплексний підхід до дослідження мотивації, оскільки вона охоплює широкий спектр як емоційних, так і раціональних чинників. До них відносяться як психологічні (наприклад, любов, почуття самотності, психологічна готовність), так і соціальні (наприклад, стабільні сексуальні взаємини, матеріальна забезпеченість партнера, зміна соціального статусу) аспекти. Методика дозволяє отримати як кількісні, так і якісні дані, що дають змогу аналізувати, які мотиви є домінуючими для респондентів різних вікових груп та статі. [43, с. 961]

Підрахунок та інтерпретація результатів дослідження за методикою «Мотиви одруження» передбачає ретельний аналіз отриманих оцінок, що дозволяє виявити основні причини та мотиви, які впливають на рішення вступити в шлюб. Для кожного респондента обчислюється середній бал для кожної з причин одруження. Це дозволяє отримати загальну картину того, наскільки важливою є кожна причина для респондентів.

Для кожної причини на основі отриманих оцінок визначаються три категорії:

Висока виразність (4-5 балів). Ці причини мають значний вплив на рішення про одруження. Сюди можуть входити мотиви любові, спільних інтересів і поглядів, бажання стати батьками, психологічна та фінансова готовність.

Середня виразність (3 бали). Причини, що мають помірний вплив на вибір партнера. Наприклад, стабільні статеві стосунки, відповідний вік, тривалість взаємин до шлюбу.

Низька виразність (1-2 бали). Причини, які мають мінімальний вплив на рішення про одруження. Це можуть бути почуття самотності, співчуття, матеріальна забезпеченість партнера, бажання бути як усі [34].

Проводиться частотний аналіз, щоб визначити, які мотиви найчастіше зустрічаються серед респондентів. Це дає уявлення про те, які мотиви є домінуючими в досліджуваній групі.

За результатами обробки даних формується загальний мотиваційний профіль групи. Цей профіль відображає пріоритетні причини, що впливають на рішення про одруження, а також допомагає виявити менш важливі чи незначущі мотиви.

Оптимальними мотивами є ті, що сприяють створенню гармонійних і стійких сімейних взаємин. До них можна віднести: любов; спільні інтереси та погляди; психологічна та фінансова готовність до створення сім'ї; бажання стати батьками. Ці мотиви забезпечують основу для здорових і стабільних взаємин, оскільки вони базуються на взаєморозумінні, емоційному зв'язку та готовності до спільного життя [34].

Відносно оптимальні мотиви – це мотиви, які можуть бути важливими, але мають деякі обмеження, включають: стабільні статеві стосунки; відповідний вік; тривалість взаємин до шлюбу; дотримання традицій; прагнення до безпеки; набуття статусу сімейної особи; підтримка рішення батьками. Ці мотиви можуть бути важливими для людей, але вони не забезпечують такого ж сильного фундаменту для стабільності, як оптимальні мотиви [34].

Неоптимальні мотиви – це ті причини, які, хоча й можуть бути важливими на певному етапі життя, не забезпечують міцної основи для подружніх взаємин. До них належать: почуття самотності та співчуття; нещасний випадок; матеріальна забезпеченість партнера; бажання бути як усі;

помста; бажання заповнити внутрішню порожнечу; вплив наполягання партнера; зміна соціального статусу; рішення побутових проблем; реалізація очікувань близьких; прихильність до партнера [34].

Таким чином, «Мотиви одруження» за методикою С. Голода є важливим інструментом для вивчення комплексних мотиваційних чинників, які визначають рішення молоді про вступ до шлюбу. Ця методика забезпечує об'єктивну оцінку різних причин одруження, допомагаючи зрозуміти, які аспекти є найбільш важливими для молодих людей на дошлюбному етапі та як ці чинники взаємодіють для прийняття остаточного рішення про створення сім'ї.

Ціннісна сфера особистості є одним із ключових аспектів, що визначає поведінкові орієнтації людини, її життєву стратегію, спосіб прийняття рішень та взаємодії з навколишнім світом. Одним із найбільш визнаних інструментів для вивчення ціннісних орієнтацій є методика Ш. Шварца, яка дозволяє виявити мотиваційні типи особистості та їх зв'язок із соціальним оточенням [17].

Методика «Діагностика індивідуальних цінностей» Ш. Шварца має на меті визначити, як різні цінності орієнтують поведінку людини та впливають на її життєві пріоритети. За допомогою цієї методики, адаптованої в Україні дослідниками О. Тихомандрицькою та Е. Дубовською, можна класифікувати індивідуальні цінності за десятьма основними мотиваційними типами, кожен з яких відображає певну мотиваційну мету і визначає спрямованість життєдіяльності [17].

1. Саморегуляція. Мотиваційна мета цього типу полягає в незалежності, автономії та самостійності особистості. Люди з високим рівнем цінностей саморегуляції прагнуть до самостійної постановки цілей, мудрості, цілеспрямованості та відповідальності. Ці особистості характеризуються високою внутрішньою орієнтацією та бажанням досягти успіху через власні зусилля та рішення.

2. Стимулювання. Цей тип цінностей орієнтований на новизну, різноманітність і життєрадісність. Люди з високими оцінками цінностей стимулювання шукають враження, творчість і допитливість. Вони цінують різноманітне життя, свободу та відвагу, що дозволяє їм відкривати нові можливості та шукати нові сенси в житті.

3. Гедонізм. Цей тип фокусується на чуттєвому задоволенні та насолоді життям. Люди, орієнтовані на гедонізм, шукають задоволення від життя, турботу про себе і комфорт. Цінність «насолода життям» є для них визначальним орієнтиром, і вони зосереджуються на досягненні гармонії через фізичне і емоційне благополуччя.

4. Досягнення. Для цього типу важливе досягнення особистого успіху через компетентність і ефективність. Люди, що орієнтовані на досягнення, прагнуть до самоповаги, здоров'я, інтелекту та компетентності. Вони шукають соціальне визнання через професійний успіх і репутацію.

5. Влада. Цінності влади зосереджені на досягненні соціального статусу, престижу та контролю над іншими. Люди з високими балами в цій категорії шукають владу, багатство і впливовість. Вони прагнуть до досягнення лідерських позицій і підтримки влади, як інструменту впливу на оточення [24, с. 39].

6. Безпека. Цей тип цінностей зосереджений на стабільності та безпеці в особистому та соціальному житті. Люди, що мають високі оцінки цінностей безпеки, цінують соціальний порядок, рівність, національну безпеку та благополуччя своїх близьких. Вони прагнуть до створення безпечного і спокійного середовища.

7. Конформність. Для цього типу характерне дотримання соціальних норм, самодисципліни та ввічливості. Люди з високими оцінками цієї категорії прагнуть виконувати соціальні очікування, знижувати агресію та не створювати конфлікти. Вони дотримуються правил поведінки і відповідальності [24, с. 39].

8. Традиції. Цей тип цінностей орієнтований на підтримку звичаїв і релігійних переконань. Люди, для яких важливі традиції, прагнуть до

духовності, благочестя, єднання з природою і захисту навколишнього середовища. Вони поважають історичні, культурні та релігійні традиції, відчують потребу в духовному розвитку.

9. Прихильність. Люди, орієнтовані на прихильність, цінують близькі, емоційно насичені стосунки з іншими. Вони вірні у дружбі, здатні до самопожертви і надають великого значення справжній любові та підтримці у стосунках з іншими людьми.

10. Самоорієнтація. Цей тип орієнтований на внутрішню гармонію та згоду з самим собою. Люди з високими балами в категорії самоорієнтації шукають внутрішню цілісність, недоторканність внутрішнього світу, що дозволяє їм бути в гармонії з собою та своїми переконаннями [17].

Для оцінки важливості кожної цінності респонденти використовують шкалу від -1 до 7, де 7 означає найбільшу важливість цінності для індивідуума. Після збору результатів розраховуються середні значення для кожної категорії, що дозволяє визначити провідні ціннісні орієнтації особистості та їх вплив на її поведінку. Сумарний бал до 100 означає низький рівень розвитку ціннісної сфери особистості, від 101 до 299 – середній та понад 300 – високий рівень [17].

Отже, методика Ш. Шварца є потужним інструментом для вивчення ціннісної сфери особистості. Вона дозволяє не лише виявити мотиваційні типи, а й спрогнозувати життєві орієнтації людини. Розуміння цінностей є важливим аспектом для психологів, соціологів та інших фахівців, що працюють у сфері дослідження особистості та її соціальної поведінки.

Наступним методом дослідження є Методика діагностики міжособистісних взаємин (ДМС) розроблена американським психологом Т. Лірі в 1954 році з метою вивчення самосприйняття індивіда та його уявлень про ідеальне «Я», а також для аналізу взаємозв'язків у малих групах [31]. Її основне завдання полягає в діагностиці взаєморозуміння та взаємодії між людьми в контексті самооцінки та взаємооцінки, що є важливим інструментом для визначення поведінкових патернів, а також для вивчення гармонійності або дисгармонійності соціальних взаємин.

Методика включає 128 лаконічних тверджень, за якими респондент має оцінити свою поведінку чи ставлення до тих чи інших аспектів соціальних взаємин у форматі «так» або «ні». Після заповнення тесту підраховуються бали за кожним з восьми октантів, які відповідають певним варіантам міжособистісної взаємодії. Тест дозволяє виявити переважний тип ставлення респондента до оточуючих, що дозволяє зробити висновки про рівень його соціальної адаптації, а також про адаптивність чи неадаптивність поведінки [30, с. 82].

Кожен з восьми октантів методики характеризує певний стиль поведінки в міжособистісних стосунках:

1.Октанти з високими балами (8-12) – вказують на переважні риси поведінки, які найбільше відображають стилі взаємодії респондента. Високі показники в певних октантах свідчать про акцентуацію характерних властивостей особистості в соціальних взаєминах.

2.Октанти з середніми балами 14-16 – це індикатори виражених труднощів в адаптації індивіда до соціального середовища. Показники в межах цього діапазону вказують на наявність проблем у взаємодії з іншими людьми, що може бути пов'язано з труднощами в спілкуванні чи соціальній ізоляції.

3.Низькі показники (0-3) – можуть свідчити про нещирість респондента, відсутність глибокого самосприйняття або невизначеність у власних міжособистісних взаєминах. Такі результати інтерпретуються з обережністю, оскільки вони можуть бути результатом недостатньої саморефлексії або свідомої деформації відповіді [31].

Отже, методика діагностики міжособистісних взаємин є корисним інструментом для дослідження типів ставлення до оточуючих і самосприйняття, а також для аналізу гармонійності чи дисгармонійності соціальних взаємин.

Таким чином, для досягнення поставленої мети та перевірки сформованої гіпотези, обґрунтовано використання психодіагностичних методик: Тест-картка оцінки готовності до сімейного життя (авторство І.Ф. Юнда), спрямована на

визначення рівня психологічної готовності до шлюбу; опитувальник «Мотиви одруження» (авторство С. Голод); «Діагностика індивідуальних цінностей» (авторство Ш. Шварца (адаптація О. Тихомандрицької, Е. Дубовської); методика «Діагностика міжособистісних стосунків» (ДМС) (авторство Т. Лірі).

Тривалість проведення дослідження – грудень-січень 2024-2025 рр.

Отже, емпіричне дослідження, спрямоване на вивчення особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі, є важливим етапом у розумінні психологічних і соціальних чинників, які формують майбутнє сімейне життя. Вибірка з 52 респондентів дозволила виявити різноманітні аспекти поведінки молоді на дошлюбному етапі та їхній взаємозв'язок із соціокультурними та особистісними чинниками.

Висновки до розділу 1

За результатами дослідження теоретичних аспектів особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі, сформувано наступні висновки:

1) за результатами дослідження з'ясовано, що дошлюбний період – це період формування майбутнього сім'янина та пошуку індивідом тієї людини, з якою можна творити сім'ю. Він охоплює знайомство, побудову романтичних стосунків, період залицяння та заручини. Дошлюбний етап є важливим періодом самопізнання, коли молодь визначає свої життєві цінності, пріоритети та очікування від майбутніх стосунків. Одним із ключових завдань є розвиток емоційної зрілості та навичок взаємодії, необхідних для гармонійного партнерства. Також важливим є професійне та особистісне становлення, що сприяє фінансовій незалежності та стабільності. У цей період формується усвідомлене ставлення до сім'ї, батьківства та розподілу сімейних ролей. Крім того, молодь набуває досвіду побудови здорових взаємин, які ґрунтуються на довірі, відповідальності та взаємоповазі;

2) дослідження особливостей способу життя молоді на дошлюбному етапі дозволило глибше зрозуміти чинники, що впливають на якість стосунків у

цьому віковому періоді. Було визначено, що формування взаємин проходить кілька етапів: від знайомства до емоційної прив'язаності, кожен з яких характеризується особливими психологічними механізмами та потребами. Інтеграція індивідуально-психологічних характеристик, таких як темперамент, стиль прив'язаності, рівень емпатії та ціннісні орієнтації, є визначальними для побудови гармонійних стосунків. Особливу роль відіграють сімейний досвід, соціальне середовище та індивідуальна зрілість молоді, які формують їхні очікування і поведінкові моделі у взаєминах. Дослідження підкреслило важливість розвитку комунікативних навичок, емоційної гнучкості та саморефлексії для забезпечення стабільності і гармонії у міжособистісних стосунках;

3) емпіричне дослідження, спрямоване на вивчення особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі, є важливим етапом у розумінні психологічних і соціальних чинників, які формують майбутнє сімейне життя. Вибірка з 52 респондентів дозволила виявити різноманітні аспекти поведінки молоді на дошлюбному етапі та їхній взаємозв'язок із соціокультурними та особистісними чинниками.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ НА ДОШЛЮБНОМУ ЕТАПІ

2.1. Чинники, що впливають на поведінку молоді на дошлюбному етапі

Поведінка молоді на дошлюбному етапі формується під впливом багатьох чинників, серед яких соціокультурне середовище, рівень освіти, особистісні якості, сімейні традиції та сучасні суспільні тенденції. Важливу роль відіграє також психологічна готовність до створення сім'ї, що визначає здатність молодої людини будувати зрілі та відповідальні стосунки. Для комплексної оцінки цього аспекту використовується тест-картка оцінки готовності до сімейного життя (авторство І. Юнда), яка дозволяє всебічно проаналізувати рівень психологічної підготовки молоді до шлюбу. У Додатку Д відображено первинні результати дослідження, узагальнені результати тест-картки відображено в табл.2.1.

Таблиця 2.1 – Рівень готовності до сімейного життя за методикою Тест-картка оцінки готовності до сімейного життя (авторство І. Юнда)

Рівень готовності до сімейного життя	Кількість, всього		Чоловіки		Жінки	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Адекватна підготовленість	32	62	15	58	17	65
Задовільна підготовленість	15	29	8	31	7	27
Низька підготовленість	5	10	3	12	2	8
Всього	52	100	26	100	26	100

Результати дослідження рівня готовності до сімейного життя за методикою «Тест-картка оцінки готовності до сімейного життя» І. Юнда

свідчать про значну частку молоді з адекватною підготовленістю до сімейного життя, що складає 62% серед чоловіків та 65% серед жінок. Загалом 62% респондентів мають високий рівень готовності, що можна трактувати як позитивний сигнал для формування здорових сімейних взаємин у майбутньому.

29% респондентів продемонстрували задовільну підготовленість (31% серед чоловіків та 27% серед жінок). Це свідчить про те, що хоча більшість молодих людей готові до шлюбу, є певні аспекти, що потребують подальшого розвитку або корекції.

Низький рівень готовності до сімейного життя був зафіксований у 10% учасників дослідження, серед яких 12% чоловіків і 8% жінок. Це вказує на необхідність звернення уваги на групу осіб, які можуть мати недостатній рівень підготовленості до складних аспектів сімейного життя, таких як емоційна та мотиваційна готовність.

Таким чином, результати дослідження відображають загальну позитивну готовність молоді до сімейного життя, проте вказують на важливість подальших досліджень та підтримки осіб з низьким рівнем підготовленості для забезпечення їхньої готовності до шлюбу та стабільних подружніх взаємин.

Відобразимо на рис.2.1 рівень готовності до сімейного життя за компонентами.

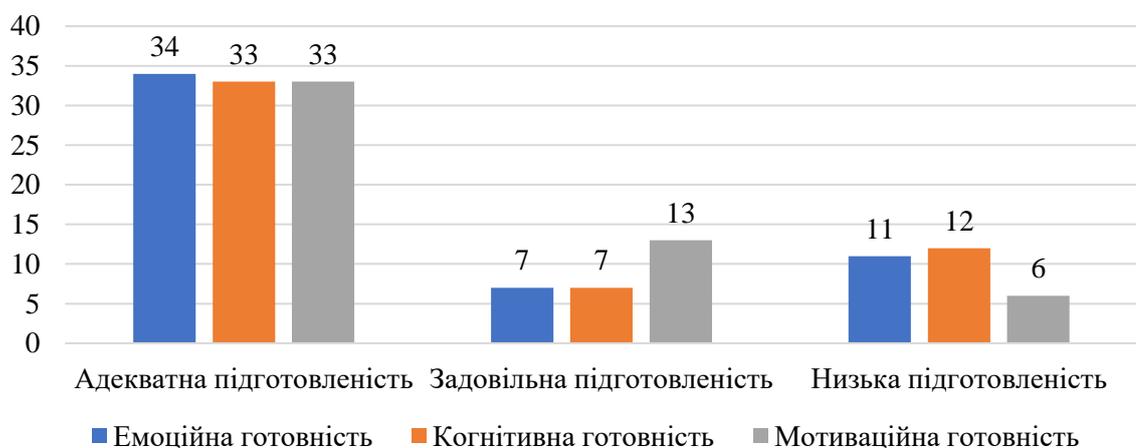

Рис. 2.1. Рівень готовності до сімейного життя за методикою Тест-картка оцінки готовності до сімейного життя (авторство І. Юнда), за компонентами (осіб)

34 особи (65%) мають адекватну емоційну підготовленість до сімейного життя, що свідчить про позитивне ставлення до важливих емоційних аспектів подружніх взаємин. Однак 11 осіб (21%) мають низьку підготовленість, що вимагає особливої уваги в контексті розвитку емоційної стабільності перед вступом у шлюб.

33 респонденти (63%) продемонстрували адекватну когнітивну підготовленість, що вказує на добре розуміння важливості і відповідальності в сімейних стосунках. 12 осіб (23%) мають низький рівень когнітивної готовності, що свідчить про потребу в додаткових знаннях та підготовці до подружнього життя.

33 респонденти (63%) показали адекватний рівень мотиваційної готовності до шлюбу. Зокрема, 13 осіб (25%) мають задовільний рівень мотивації, що вказує на наявність певних сумнівів або потребу в більш глибокому усвідомленні особистих мотивів вступу в сімейні стосунки.

Таким чином, результати дослідження рівня готовності до сімейного життя за методикою «Тест-картка оцінки готовності до сімейного життя» І. Юнда свідчать про позитивну тенденцію серед молоді. 62% чоловіків та 65% жінок продемонстрували адекватну підготовленість, що свідчить про їх високу готовність до створення сім'ї. Проте 29% респондентів показали задовільний рівень підготовленості, що вказує на необхідність подальшого розвитку певних аспектів готовності до шлюбу. 10% учасників мають низький рівень готовності, що потребує додаткової уваги та підтримки, особливо в емоційній та мотиваційній підготовленості.

Мотивація відіграє ключову роль у прийнятті рішення про створення сім'ї, оскільки саме вона визначає очікування, цінності та готовність молоді до шлюбу. Усвідомлення власних мотивів допомагає сформувати зрілі та гармонійні стосунки, засновані на довірі, відповідальності й спільних життєвих цілях. Оскільки мотиваційний аспект є важливим для формування таких стосунків, наступним етапом дослідження було визначення мотивів одруження

за методикою С. Голод. Первинні результати дослідження наведено в Додатку Е, узагальнені дані наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Рівень виразності мотивів до одруження за методикою «Мотиви одруження» (авторство С. Голод)

Мотив до одруження	Кількість, всього		Чоловіки		Жінки	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Висока виразність	28	54	13	50	15	58
Середня виразність	15	29	7	27	8	31
Низька виразність	9	17	6	23	3	12
Всього	52	100	26	100	26	100

На основі проведеного дослідження за методикою «Мотиви одруження» (автор С. Голод) та аналізу рівня виразності мотивів до одруження бачимо, що більшість респондентів (54%) продемонстрували високу виразність мотивів до одруження. Серед жінок цей показник становить 58%, що перевищує аналогічний показник у чоловіків (50%). Це свідчить про те, що жінки в досліджуваній групі частіше визначають високий рівень важливості причин, які впливають на їхнє рішення щодо шлюбу.

Мотиви із середнім рівнем виразності характерні для 29% усіх респондентів. Ця категорія є більш поширеною серед жінок (31%), ніж серед чоловіків (27%). Це може свідчити про те, що жінки більшою мірою розглядають різні аспекти та нюанси мотивів до одруження.

Низький рівень виразності мотивів до одруження демонструють лише 17% респондентів. Серед чоловіків цей показник становить 23%, тоді як серед жінок він значно менший — лише 12%. Це може свідчити про більш раціональний чи менш емоційний підхід чоловіків до прийняття рішення про одруження.

Відобразимо на рис. 2.2 структуру домінуючих мотивів у чоловіків та у жінок.

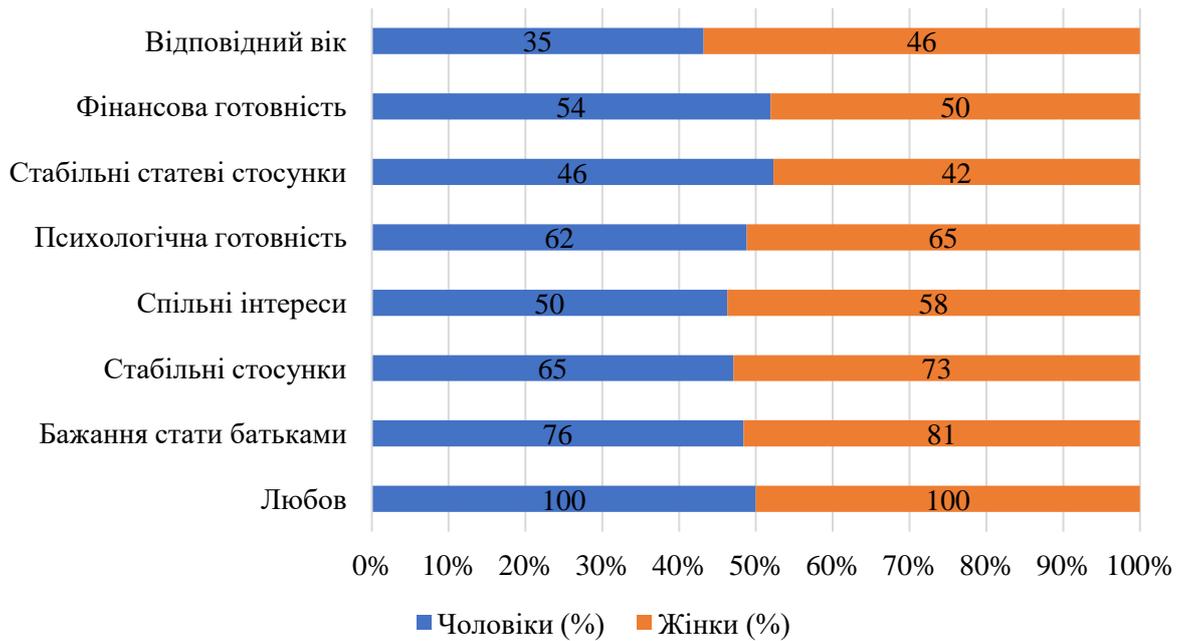

Рис. 2.2. Структура домінуючих мотивів одруження серед чоловіків та жінок, %

Згідно рис. 2.2, наведені результати дослідження свідчать, що любов є основним мотивом одруження для всіх респондентів обох статей, однак є певні відмінності в інших аспектах. Жінки більше орієнтуються на бажання стати батьками та стабільні стосунки, в той час як чоловіки звертають більшу увагу на фінансову готовність і стабільні статеві стосунки. В цілому, жінки підкреслюють емоційні та соціальні чинники, тоді як чоловіки більше зосереджуються на матеріальних та практичних аспектах.

Згідно мотиваційного профілю, наведеного на рис. 2.3, більшість респондентів мають високу виразність оптимальних мотивів до одруження (15 осіб), серед яких найбільш виражені любов, бажання стати батьками та стабільні стосунки. Відносно оптимальні мотиви мають дещо меншу виразність, але їх також вказують респонденти (13 осіб з високою виразністю). Жоден з респондентів не продемонстрував наявності неоптимальних мотивів, що вказує на значний ступінь позитивної мотивації для вступу в шлюб серед учасників дослідження.

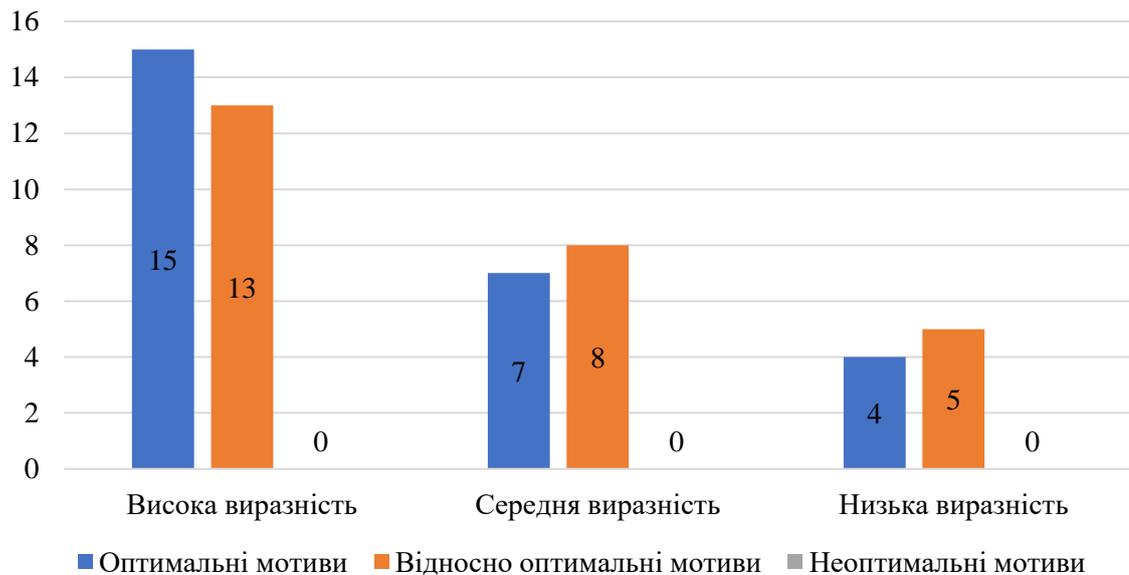

Рис. 2.3. Мотиваційний профіль мотивів одруження за методикою «Мотиви одруження» (авторство С. Голод), осіб

Таким чином, за результатами дослідження рівня виразності мотивів до одруження за методикою С. Голод, більшість респондентів продемонстрували високу виразність мотивів до одруження, зокрема серед жінок цей показник вищий порівняно з чоловіками. Найбільш важливими мотивами є любов, бажання створити сім'ю та психологічна готовність. Крім того, дослідження показало, що жінки більше орієнтуються на емоційні та соціальні чинники, в той час як чоловіки більше уваги приділяють практичним і матеріальним аспектам, таким як фінансова готовність і стабільні статеві стосунки. Мотиваційний профіль підтверджує, що більшість респондентів мають оптимальні мотиви для одруження, без наявності неоптимальних. Ці результати підкреслюють позитивне ставлення учасників до шлюбу та відображають різні підходи до прийняття такого важливого рішення в залежності від статі.

Проведене дослідження дало змогу комплексно оцінити готовність молоді до сімейного життя на дошлюбному етапі та виявити основні мотиви одруження. Загальні результати свідчать про позитивну тенденцію — більшість молодих людей мають адекватний рівень психологічної, емоційної, когнітивної та мотиваційної готовності до створення сім'ї. Зокрема, 62% респондентів

продемонстрували високий рівень готовності до шлюбу, а 54% — високу виразність мотивів до одруження, що є підставою для формування здорових і зрілих подружніх стосунків у майбутньому. Водночас виявлено й певні проблемні аспекти. Частина молоді (10%) має низький рівень загальної готовності до шлюбу, зокрема в емоційній (21%) та когнітивній (23%) компонентах, що вимагає уваги фахівців у сфері психологічної просвіти, консультування і освіти з питань сімейного життя. Різниця між чоловіками та жінками у мотиваційних аспектах також засвідчує необхідність диференційованого підходу до підготовки молоді до шлюбу з урахуванням гендерних особливостей. Поведінка молоді на дошлюбному етапі формується під впливом комплексу чинників. До основних належать соціокультурне середовище, рівень освіти, сімейні традиції, особистісні якості, психологічна готовність до шлюбу та домінуючі мотиви створення сім'ї. Важливу роль також відіграють емоційна зрілість, усвідомлення особистих цінностей і очікувань, а також вплив сучасних суспільних тенденцій.

Урахування зазначених чинників дозволяє глибше зрозуміти моделі поведінки молоді на дошлюбному етапі, які відображаються у способах побудови стосунків, прийнятті рішень щодо шлюбу та визначенні життєвих пріоритетів.

2.2 Моделі поведінки молоді на дошлюбному етапі

Розуміння моделей поведінки молоді на дошлюбному етапі неможливе без урахування системи їхніх цінностей, адже саме ціннісні орієнтації значною мірою зумовлюють вибір партнера, очікування від стосунків та готовність до створення сім'ї.

Наступним етапом дослідження є аналіз індивідуальних цінностей респондентів, який буде здійснений за допомогою методики «Діагностика індивідуальних цінностей» Ш. Шварца, адаптованої О. Тихомандрицькою та

Е. Дубовською. Первинні результати дослідження відображено в Додатку Ж, узагальнені дані наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Рівень розвитку ціннісної сфери особистості за методикою «Діагностика індивідуальних цінностей» Ш. Шварца, адаптованої О. Тихомандрицькою та Е. Дубовською

Рівень розвитку ціннісної сфери особистості	Кількість, всього		Чоловіки		Жінки	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Високий рівень	21	40	10	38	11	42
Середній рівень	22	42	9	35	13	50
Низький рівень	9	17	7	27	2	8
Всього	52	100	26	100	26	100

Згідно результатів аналізу в табл. 2.4, високий рівень ціннісної сфери мають 21 особа, що становить 40% від загальної кількості респондентів. Серед чоловіків високий рівень розвитку ціннісної сфери демонструють 38% (10 осіб). Серед жінок цей показник становить 42% (11 осіб).

Середній рівень розвитку ціннісної сфери притаманний 22 особам, що складає 42% від загальної кількості. Серед чоловіків середній рівень мають 35% (9 осіб). Серед жінок цей показник є вищим — 50% (13 осіб).

Низький рівень розвитку ціннісної сфери мають 9 осіб, що становить 17% від загальної кількості респондентів. Серед чоловіків низький рівень демонструють 27% (7 осіб), що значно перевищує аналогічний показник серед жінок. Лише 8% жінок (2 особи) мають низький рівень розвитку ціннісної сфери.

Отже, показники середнього та високого рівнів розвитку ціннісної сфери становлять сукупно 82% респондентів, що свідчить про переважно позитивний розвиток ціннісної сфери особистості серед учасників дослідження. Жінки в цілому демонструють вищі показники розвитку ціннісної сфери, ніж чоловіки, зокрема у високому та середньому рівнях. У чоловіків виявлено більший відсоток низького рівня розвитку ціннісної сфери порівняно з жінками.

Відобразимо на рис. 2.4 середні показники мотиваційних типів.

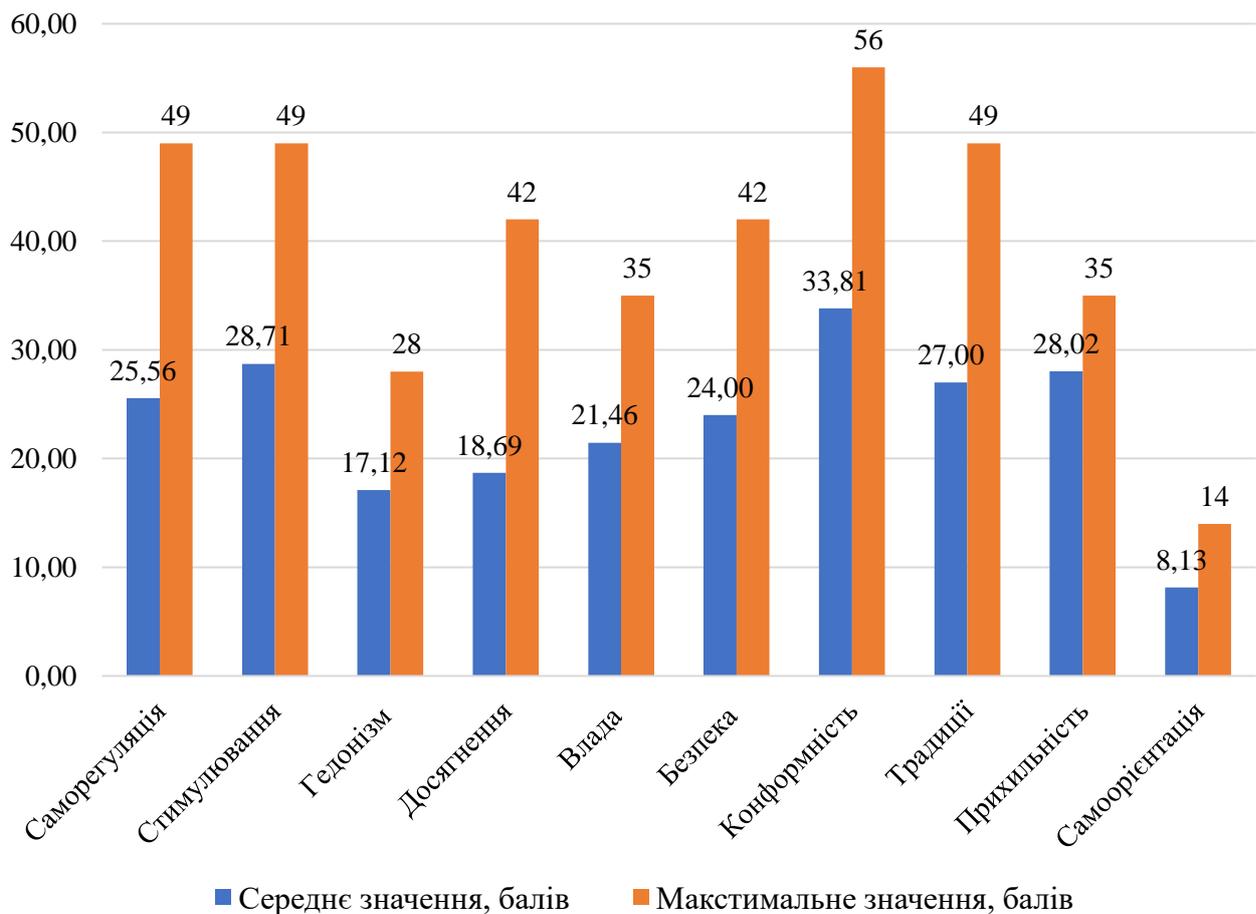

Рис. 2.4. Середнє значення показників мотиваційних типів серед досліджуваних за методикою «Діагностика індивідуальних цінностей» Ш. Шварца, адаптованої О. Тихомандрицькою та Е. Дубовською, балів

Найвищий середній бал отримав мотиваційний тип «Конформність» (33,81 бали), що свідчить про важливість дотримання правил, норм та соціальної гармонії серед молоді. Високі середні значення також мають мотиваційні типи: стимулювання — 28,71 бали (це вказує на прагнення до нових вражень, змін та інновацій); прихильність — 28,02 бали (що свідчить про важливість емоційних зв'язків і близьких стосунків у житті молоді).

Традиції (27,00 бали) та Саморегуляція (25,56 бали) займають проміжне місце, демонструючи важливість дотримання культурних цінностей, а також здатності до контролю власної поведінки. Безпека — 24,00 бали, що вказує на

помірний рівень прагнення до стабільності та захищеності в житті. Влада — 21,46 бали. Молодь у середньому менше орієнтована на домінування та вплив на інших.

Досягнення (18,69 бали) та Гедонізм (17,12 бали) демонструють помірний інтерес до досягнення успіху та отримання задоволення в житті. Найнижчий бал має мотиваційний тип Самоорієнтація (8,13 бали), що свідчить про низький рівень фокусування на самостійності у виборі цінностей і поведінки.

Отже, молодь на дошлюбному етапі більше орієнтована на соціальну гармонію (конформність), нові враження (стимулювання) та емоційну близькість (прихильність), ніж на досягнення чи отримання задоволення. Помірний рівень значення безпеки та традицій свідчить про баланс між орієнтацією на нові можливості та потребою у стабільності. Низькі показники самоорієнтації вказують на недостатній рівень самостійності у виборі життєвих цінностей та рішень.

Отримані результати свідчать про те, що ціннісна сфера молоді на дошлюбному етапі зосереджена на соціальних аспектах, таких як гармонія у стосунках, підтримка традицій та емоційні зв'язки. Водночас мотивація досягнень, гедонізму та самоорієнтації є менш вираженою, що може бути пов'язано із соціальними, культурними або психологічними чинниками. Жінки продемонстрували вищі показники у цих рівнях порівняно з чоловіками. Найбільш вираженими мотиваційними типами виявилися конформність, стимулювання та прихильність, що підкреслює важливість соціальних норм, новизни та емоційної близькості для молоді. Менше значення мають самостійність, влада та гедонізм. Отримані результати дозволяють краще зрозуміти ціннісні орієнтири, які формують моделі поведінки молоді на дошлюбному етапі. Ці цінності значною мірою впливають на вибір партнера, рівень емоційної зрілості та готовність до створення сім'ї.

З метою глибшого розуміння впливу міжособистісних взаємин на поведінку молоді, наступним етапом дослідження стане застосування методики «Діагностика міжособистісних стосунків» (ДМС) Т. Лірі, яка дозволить

дослідити особливості взаємодії респондентів у контексті їхніх міжособистісних зв'язків. Первинні результати дослідження наведено в Додатку К, узагальнені результати відображено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Рівень вираженості міжособистісних взаємин за методикою «Діагностика міжособистісних стосунків» (ДМС) (авторство Т. Лірі)

Рівень вираженості міжособистісних взаємин	Кількість, всього		Чоловіки		Жінки	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
Високий рівень	15	29	5	22	10	34
Помірний рівень	24	46	10	43	14	48
Низький рівень	13	25	8	35	5	17
Всього	52	100	23	100	29	100

Згідно аналізу, високий рівень вираженості міжособистісних взаємин спостерігається у 29% учасників дослідження. Серед чоловіків цей показник становить 22%, тоді як серед жінок – 34%. Це свідчить про те, що жінки мають більшу схильність до виражених, активних міжособистісних взаємин порівняно з чоловіками.

Помірний рівень вираженості міжособистісних взаємин виявлено у 46% респондентів. Серед чоловіків цей показник становить 43%, а серед жінок – 48%. Це свідчить про наявність більшості осіб з помірними рисами міжособистісних взаємодій, які можуть бути більш адаптивними та гнучкими у соціальних ситуаціях.

Низький рівень вираженості міжособистісних взаємин відзначається у 25% респондентів, серед яких 35% – чоловіки та 17% – жінки. Серед чоловіків цей рівень виражений значно більше, що може вказувати на певну відсутність ініціативи або труднощі у встановленні міжособистісних зв'язків. Жінки виявляють менше таких проблем.

Загалом, дослідження вказує на різноманітність міжособистісних взаємин серед вибірки, де більшість респондентів мають помірний рівень вираженості таких взаємин, що є адаптивним і не призводить до конфліктів чи крайнощів у поведінці.

Відобразимо на рис. 2.5 типи поведінки в міжособистісних взаєминах.

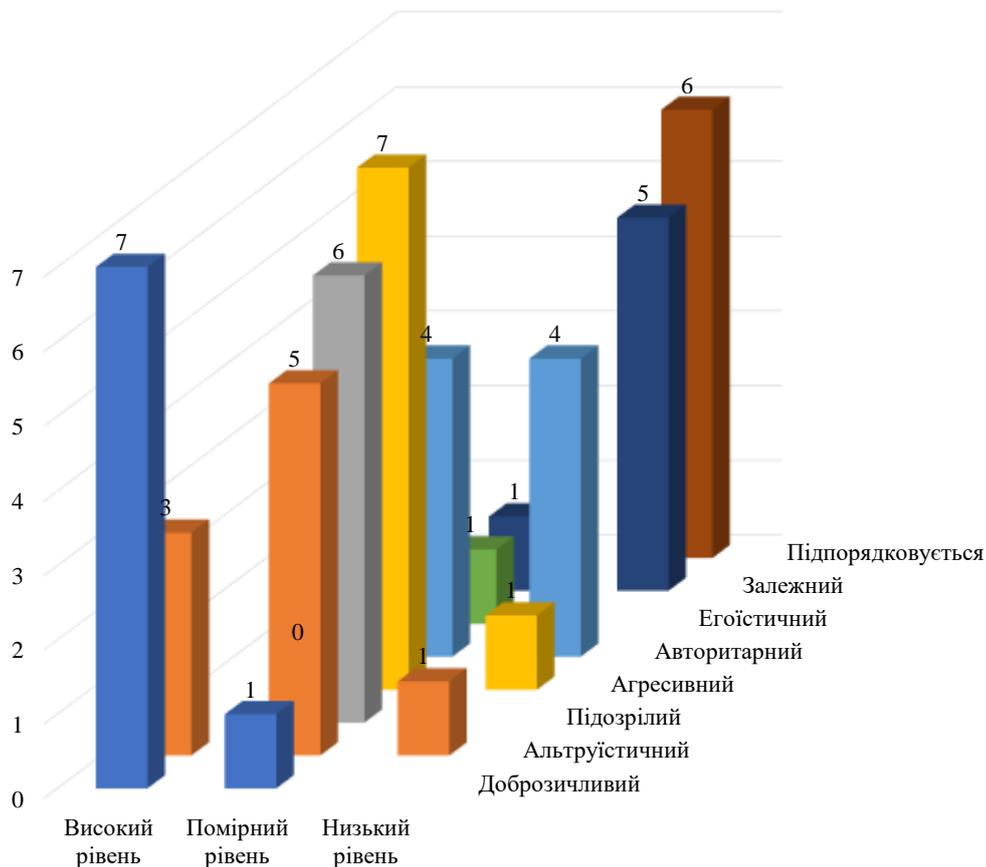

Рис. 2.5. Типи поведінки в міжособистісних взаєминах за методикою «Діагностика міжособистісних стосунків» (ДМС) (авторство Т. Лірі), осіб

За результатами дослідження, доброзичливий тип поведінки демонструє високий рівень у 7 осіб, що свідчить про наявність значної групи людей, схильних до відкритості, співпраці та позитивного ставлення до інших. Помірний рівень спостерігається лише в 1 особи, що вказує на рідкісні прояви цього типу в меншій мірі.

Альтруїстичний тип поведінки виявляє високий рівень у 3 осіб, помірний – у 5, а низький – у 1 особи. Це свідчить про те, що значна частина

респондентів має певну схильність до допомоги іншим, однак інтенсивність прояву цієї мотивації варіюється.

Підозрілий тип поведінки демонструє помірний рівень у 6 осіб. Це вказує на те, що деякі респонденти мають схильність до обережності та недовіри, однак ці прояви є помірними. Агресивний тип поведінки має помірний рівень у 7 осіб, тоді як низький – у 1 особи. Це свідчить про певну тенденцію до рішучості та наполегливості, хоча агресивні прояви не є домінуючими. Авторитарний тип поведінки не проявляється на високому рівні у вибірці. Помірний рівень спостерігається у 4 осіб, а низький – також у 4 осіб. Це вказує на помірно виражене прагнення до домінування серед окремих респондентів, тоді як для інших цей тип не є характерним. Егоїстичний тип поведінки проявляється на помірному рівні лише у 1 особи, що свідчить про низьку вираженість індивідуалістичних цінностей у вибірці. Залежний тип поведінки має помірний рівень у 1 особи, а низький – у 5 осіб. Це свідчить про переважно невисокий рівень залежності від інших серед респондентів. Тип поведінки підпорядкування демонструє низький рівень у 6 осіб, що вказує на небажання підкорятися зовнішнім впливам у більшості учасників.

За результатами дослідження моделей поведінки молоді на дошлюбному етапі можна зробити кілька важливих висновків. Виявлено, що міжособистісні взаємини серед респондентів характеризуються значною різноманітністю, з переважанням помірного рівня вираженості таких взаємин. Це свідчить про адаптивність поведінки молоді та їх здатність ефективно взаємодіяти в соціальних ситуаціях. Більшість молодих людей мають схильність до поміркованих міжособистісних взаємодій, що є важливою ознакою здорових та конструктивних взаємин у підготовці до створення сім'ї.

Згідно з аналізом, жінки мають більш виражену схильність до активних та відкритих міжособистісних взаємин, порівняно з чоловіками. Водночас чоловіки частіше демонструють низький рівень вираженості таких взаємин, що може свідчити про деякі труднощі у встановленні контактів чи ініціативності.

Розподіл типів поведінки, виявлених за методикою «Діагностика міжособистісних стосунків», показав, що найбільш вираженими є доброзичливий, альтруїстичний та агресивний типи поведінки, що підтверджує здатність молоді до співпраці, турботи про інших, а також рішучість та наполегливість. У той же час, егоїстичний і підпорядкований типи поведінки практично не виявляються, що свідчить про схильність до автономності та самостійності серед молоді.

Використання регресійного аналізу є доцільним для встановлення взаємозв'язку між результатами дослідження, оскільки цей метод дозволяє оцінити вплив різних незалежних змінних на залежну. Зокрема, в даному випадку він допомагає визначити, які з чинників (мотиви до одруження, ціннісна орієнтація, міжособистісні стосунки) мають найбільший вплив на поведінку молоді на дошлюбному етапі. У Додатку Л відображено таблицю з вихідними даними для аналізу, використовуючи інструменти MS Excel, відобразимо на рис. 2.6 результати аналізу.

SUMMARY OUTPUT									
<i>Regression Statistics</i>									
Multiple R	0,960472								
R Square	0,922506								
Adjusted R Square	0,917662								
Standard Error	9,557093								
Observations	52								
<i>ANOVA</i>									
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>				
Regression	3	52190,47	17396,82	190,4663503	1,1884E-26				
Residual	48	4384,226	91,33804						
Total	51	56574,69							
	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>	
Intercept	-23,1567	5,811084	-3,98492	0,000228657	-34,84067091	-11,4727	-34,8407	-11,4727	
Вираженість моти	27,8655	1,178467	23,64555	4,24164E-28	25,49603281	30,23496	25,49603	30,23496	
Рівень розвитку ц	0,089747	0,137438	0,653001	0,516871402	-0,186590136	0,366084	-0,18659	0,366084	
Рівень вираженос	-1,15882	0,498884	-2,32283	0,024473941	-2,161895253	-0,15575	-2,1619	-0,15575	

Рис. 2.6. Результати регресійного аналізу

За результатами регресійного аналізу бачимо, що значення коефіцієнта множинної кореляції $R=0,960$ свідчить про дуже високий ступінь зв'язку між залежною змінною та незалежними змінними. $R^2=0,922$ означає, що 92,2% варіації залежної змінної пояснюється незалежними змінними. Це вказує на високу пояснювальну здатність моделі. Скориговане $R^2=0,918$ враховує кількість незалежних змінних та підтверджує надійність моделі. Значення F-тесту (190,47) є високим, а $F=1,1884 \times 10^{-26}$ значно менше за 0,05. Це свідчить про статистично значущу залежність між залежною змінною та набором незалежних змінних. Значення константи вираженості мотивів до одруження дорівнює $-23,157$ і вона є статистично значущою ($p=0,0002 < 0,05$). Коефіцієнт рівня розвитку ціннісної сфери особистості дорівнює 27,86, а р-значення $4,24 \times 10^{-28}$ свідчить про високу статистичну значущість цієї змінної. Це означає, що зі зростанням рівня вираженості мотивів до одруження залежна змінна зростає на 27,86 одиниць за інших рівних умов. Коефіцієнт рівня вираженості міжособистісних взаємин становить 0,090 але р-значення $0,517 > 0,05$ свідчить про те, що ця змінна не має статистично значущого впливу на залежну змінну. Коефіцієнт рівня вираженості міжособистісних взаємин дорівнює $-1,159$, а р-значення $0,024 < 0,05$ свідчить про статистичну значущість цієї змінної. Зменшення рівня вираженості міжособистісних взаємин на одну одиницю зумовлює зниження залежної змінної на 1,159 одиниць. Для змінної «Вираженість мотивів до одруження» 95% інтервал довіри знаходиться в межах $[25,496; 30,235]$ що підтверджує її стабільний вплив. Для змінної «Рівень вираженості міжособистісних взаємин» інтервал $[-2,162; -0,156]$ також підтверджує негативний вплив.

Отже, модель підтверджує, що основними чинниками, які мають вплив на залежну змінну, є вираженість мотивів до одруження (позитивний вплив) та рівень вираженості міжособистісних взаємин (негативний вплив). Рівень розвитку ціннісної сфери особистості не має статистично значущого впливу в даній моделі.

За результатами дослідження моделей поведінки молоді на дошлюбному етапі можна зробити висновок, що ціннісна сфера молодих людей значною мірою зумовлює їхні стосунки та готовність до створення сім'ї. Респонденти з високим та середнім рівнем розвитку ціннісної сфери складають 82% від загальної кількості, що свідчить про здатність молоді до здорових соціальних взаємодій. Особливості мотиваційних типів вказують на високий рівень орієнтації на соціальну гармонію (конформність), нові враження (стимулювання) та емоційну близькість (прихильність). Низькі показники самоорієнтації вказують на обмежену самостійність у виборі життєвих цінностей та рішень. Також важливою є більша вираженість міжособистісних взаємин серед жінок, що підкреслює їхню схильність до більш активних соціальних взаємодій порівняно з чоловіками. Моделі поведінки на дошлюбному етапі демонструють, що молодь, як правило, шукає стабільності та емоційної підтримки в стосунках, при цьому менш орієнтована на досягнення матеріальних цілей або самостійність.

Для подальшого глибшого розгляду аспектів, що стосуються підготовки молоді до шлюбних взаємин, важливо звернути увагу на практичні рекомендації, які можуть допомогти їй усвідомити та вирішити основні завдання на дошлюбному етапі.

2.3. Практичні рекомендації молоді щодо осмислення та вирішення основних завдань дошлюбного етапу

Дошлюбний етап є важливою та відповідальною фазою у житті молодої людини. Саме в цей період формуються основи для майбутніх подружніх стосунків, і тому дуже важливо розуміти, як правильно підготувати себе до шлюбу та зважати на ключові завдання, які стоять перед молоддю в цей час. За результатами емпіричного дослідження особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі можна виділити кілька важливих аспектів, які потребують уваги та усвідомленого підходу з боку молоді (рис. 2.7).

Рис.2.7. Рекомендації для молоді щодо поведінки в дошлюбних взаєминах [складено автором]

Один з основних аспектів дошлюбного етапу — це емоційна та психологічна готовність до шлюбу. Молодь повинна усвідомлювати свої емоційні потреби, бути здатною до емоційної зрілості та стабільності, а також вміти вирішувати конфлікти. Для цього важливо працювати над розвитком комунікативних навичок, навчитися відкрито говорити про свої почуття та потреби, а також слухати та розуміти партнера. Важливою є також здатність до саморефлексії — розуміння своїх сильних і слабких сторін, а також готовність працювати над собою. Психологічна підтримка, консультування та участь у тренінгах для майбутніх подружжя можуть допомогти молоді розвинути необхідні якості для створення здорових стосунків.

Важливою частиною підготовки є й освітня складова. Молодь повинна ознайомитись із основами сімейного життя, правами та обов'язками в подружньому союзі, а також із загальними принципами побудови стосунків на

рівноправних засадах. Для цього можуть бути корисні різноманітні курси або лекції, спрямовані на підвищення рівня медіаційних та психологічних знань, які дозволяють розв'язувати конфлікти без насильства, а також вирішувати проблеми взаєморозуміння.

Дошлюбний етап – це також час, коли молодь повинна зважити на вплив соціокультурного середовища. Погляди на сімейні цінності, традиції та соціальні норми можуть бути різними, але важливо, щоб молоді люди чітко визначили свої особисті цінності і знали, як їх інтегрувати в стосунки з партнером. Усвідомлення того, що соціальні стереотипи та очікування не завжди мають сенс для конкретної пари, є важливим кроком до створення здорових і гармонійних стосунків.

Мотивація до одруження є важливим чинником, що визначає, чи буде майбутнє подружжя щасливим і стабільним. Результати дослідження показали, що більшість молодих людей мають високий рівень мотивації до створення сім'ї. Проте також були виявлені респонденти, у яких відсутня чітка мотивація або ж мотивація є поверхневою. Тому важливо зрозуміти, чому саме хочеться одружитися: чи це дійсно бажання створити сім'ю з людиною, з якою хочеться разом будувати майбутнє, чи просто відповідь на зовнішній тиск або соціальні очікування.

Для розв'язання цієї проблеми молоді людям слід зосередитися на розумінні того, чим є справжні стосунки: це не лише зв'язок через емоції, але й спільні цілі, готовність до взаємної підтримки та адаптації до змін. Важливо, щоб мотивація до одруження була зрілою, виходила з усвідомлення необхідності партнерства, взаємоповаги та бажання разом долати життєві труднощі.

Ціннісні орієнтації, які формуються на дошлюбному етапі, є основою для подальших стосунків у шлюбі. Потрібно навчитися розуміти, які цінності є важливими для кожного партнера, а також як ці цінності можуть доповнювати одне одного в спільному житті. Сюди входять такі аспекти, як ставлення до дітей, кар'єри, фінансів, релігійних і моральних поглядів. Це дозволить

уникнути конфліктів, які можуть виникнути через несумісність ціннісних орієнтацій. Важливо працювати над саморозвитком і навчатися узгоджувати особисті цінності з цінностями партнера.

Для молоді важливо отримати підтримку від фахівців, зокрема психологів, консультантів з питань сімейного життя, а також від родини та друзів, які вже мають досвід у побудові стосунків. Програми підготовки до шлюбу можуть включати не тільки індивідуальні консультації, а й парні тренінги, на яких пари можуть разом навчатися вирішувати конфлікти, розвивати навички співпраці та емпатії. Проблеми, які виникають у шлюбі, часто мають свої корені ще в дошлюбному етапі, тому важливо розуміти, як їх вирішувати вже на початкових етапах стосунків.

Відобразимо в табл. 2.6 практичні рекомендації для молоді на дошлюбному етапі.

Таблиця 2.6 – Практичні рекомендації для молоді на дошлюбному етапі

Практична дія	Мета	Очікуваний результат
Проводити щотижневі відкриті розмови на серйозні теми	З'ясувати спільність поглядів на важливі життєві питання	Виявлення потенційних конфліктів, краще розуміння партнера
Разом скласти місячний бюджет та план витрат	Відпрацювати фінансову взаємодію	Навички планування, прозорість у фінансах, фінансова сумісність
Відвідувати парне психологічне консультування або тренінги	Поглибити емоційний зв'язок, навчитися вирішувати конфлікти	Розвиток комунікації, емоційна зрілість пари
Пережити спільні стресові ситуації (подорож, проєкт, волонтерство)	Побачити поведінку партнера у складних умовах	Перевірка на стресостійкість і підтримку
Обговорити погляди на виховання дітей, кількість, час народження	Узгодити життєві плани щодо батьківства	Уникнення серйозних розбіжностей у майбутньому
Визначити особисті межі у стосунках (що прийнятно, а що — ні)	Побудувати повагу до особистості кожного	Формування здорових і безпечних стосунків
Жити разом кілька тижнів або пройти "побутовий тест"	Перевірити побутову сумісність	Реалістичне уявлення про життя разом
Проаналізувати свою рідну сім'ю та моделі стосунків	Усвідомити, які приклади варто наслідувати, а які — ні	Формування власної моделі здорової родини

Згідно табл. 2.6, практичні кроки, спрямовані на поглиблення взаєморозуміння, формування спільних цінностей та побутових навичок, суттєво знижують ризик конфліктів у шлюбі. Регулярне обговорення важливих тем допомагає парі навчитися домовлятися і підтримувати одне одного. Така підготовка формує основу для зрілих і гармонійних стосунків. Усвідомлений підхід до вибору партнера — запорука щасливої сім'ї.

Таким чином, розроблені практичні рекомендації спрямовані на формування у молоді відповідального ставлення до побудови майбутньої сім'ї. Реалізація таких дій, як відкрите спілкування, фінансове планування, спільне подолання труднощів та аналіз цінностей, сприяє глибшому взаєморозумінню між партнерами. Це дозволяє виявити потенційні проблеми ще до шлюбу та навчитися ефективно їх вирішувати. У результаті молода пара отримує базу для стабільних і зрілих стосунків. Усвідомлена підготовка до шлюбу значно підвищує шанси на створення щасливої родини.

Висновки до розділу 2

За результатами емпіричного дослідження особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі, сформовано наступні висновки:

1) емпіричне дослідження виявило позитивну тенденцію у готовності молоді до шлюбу на дошлюбному етапі. Більшість респондентів мають високий рівень психологічної та емоційної готовності до сімейного життя, що свідчить про перспективність формування здорових подружніх стосунків. Водночас, існують певні проблемні аспекти, зокрема низька емоційна та когнітивна готовність у частини молоді, що потребує уваги з боку психологів та фахівців у галузі сімейної освіти;

2) аналіз моделей поведінки молоді на дошлюбному етапі показав, що ціннісна сфера є важливим чинником, що впливає на готовність до створення сім'ї. Молодь, яка орієнтована на соціальну гармонію та емоційну близькість, демонструє здатність до здорових соціальних взаємодій, хоча низький рівень

самоорієнтації у виборі життєвих цінностей може свідчити про обмежену самостійність у прийнятті рішень;

3) молодим людям у дошлюбному періоді варто звертати увагу на розвиток емоційної, психологічної та ціннісної готовності до шлюбу, формування здорових мотивацій, а також зберігати відкритість до навчання та підтримки з боку фахівців. Тільки за умови усвідомленості й серйозного підходу до вирішення цих завдань молодь зможе побудувати стабільні, гармонійні і здорові стосунки в майбутньому подружньому житті. Розроблені практичні рекомендації спрямовані на формування у молоді відповідального ставлення до побудови майбутньої сім'ї. Реалізація таких дій, як відкрите спілкування, фінансове планування, спільне подолання труднощів та аналіз цінностей, сприяє глибшому взаєморозумінню між партнерами. Це дозволяє виявити потенційні проблеми ще до шлюбу та навчитися ефективно їх вирішувати. У результаті молода пара отримує базу для стабільних і зрілих стосунків. Усвідомлена підготовка до шлюбу значно підвищує шанси на створення щасливої родини.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило вирішити усі поставлені завдання та досягнути головної мети яка полягала у виявленні особливостей поведінки молоді на дошлюбному етапі та визначення чинників, що впливають на формування стосунків і готовність до створення сім'ї в сучасних соціокультурних умовах. Проведене дослідження дозволяє сформувати такі висновки:

1) з'ясовано, що дошлюбний період – це період формування майбутнього сім'янина та пошуку індивідом тієї людини, з якою можна творити сім'ю. Він охоплює знайомство, побудову романтичних стосунків, період залицяння та заручини. Дошлюбний етап є важливим періодом самопізнання, коли молодь визначає свої життєві цінності, пріоритети та очікування від майбутніх стосунків. Одним із ключових завдань є розвиток емоційної зрілості та навичок взаємодії, необхідних для гармонійного партнерства. Також важливим є професійне та особистісне становлення, що сприяє фінансовій незалежності та стабільності. У цей період формується усвідомлене ставлення до сім'ї, батьківства та розподілу сімейних ролей. Крім того, молодь набуває досвіду побудови здорових взаємин, які ґрунтуються на довірі, відповідальності та взаємоповазі;

2) дослідження особливостей способу життя молоді на дошлюбному етапі дозволило глибше зрозуміти чинники, що впливають на якість стосунків у цьому віковому періоді. Було визначено, що формування взаємин проходить кілька етапів: від знайомства до емоційної прив'язаності, кожен з яких характеризується особливими психологічними механізмами та потребами. Інтеграція індивідуально-психологічних характеристик, таких як темперамент, стиль прив'язаності, рівень емпатії та ціннісні орієнтації, є визначальними для побудови гармонійних стосунків. Особливу роль відіграють сімейний досвід, соціальне середовище та індивідуальна зрілість молоді, які формують їхні очікування і поведінкові моделі у взаєминах. Дослідження підкреслило

важливість розвитку комунікативних навичок, емоційної гнучкості та саморефлексії для забезпечення стабільності і гармонії у міжособистісних стосунках;

3) проведене емпіричне дослідження дало змогу комплексно оцінити готовність молоді до сімейного життя на дошлюбному етапі та виявити основні мотиви одруження. Загальні результати свідчать про позитивну тенденцію — більшість молодих людей мають адекватний рівень психологічної, емоційної, когнітивної та мотиваційної готовності до створення сім'ї. Зокрема, 62% респондентів продемонстрували високий рівень готовності до шлюбу, а 54% — високу виразність мотивів до одруження, що є підставою для формування здорових і зрілих подружніх стосунків у майбутньому. Водночас виявлено й певні проблемні аспекти. Частина молоді (10%) має низький рівень загальної готовності до шлюбу, зокрема в емоційній (21%) та когнітивній (23%) компонентах, що вимагає уваги фахівців у сфері психологічної просвіти, консультування і освіти з питань сімейного життя. Різниця між чоловіками та жінками у мотиваційних аспектах також засвідчує необхідність диференційованого підходу до підготовки молоді до шлюбу з урахуванням гендерних особливостей. Поведінка молоді на дошлюбному етапі формується під впливом комплексу чинників. До основних належать соціокультурне середовище, рівень освіти, сімейні традиції, особистісні якості, психологічна готовність до шлюбу та домінуючі мотиви створення сім'ї. Важливу роль також відіграють емоційна зрілість, усвідомлення особистих цінностей і очікувань, а також вплив сучасних суспільних тенденцій.

За результатами дослідження моделей поведінки молоді на дошлюбному етапі можна зробити висновок, що ціннісна сфера молодих людей значною мірою зумовлює їхні стосунки та готовність до створення сім'ї. Респонденти з високим та середнім рівнем розвитку ціннісної сфери складають 82% від загальної кількості, що свідчить про здатність молоді до здорових соціальних взаємодій. Особливості мотиваційних типів вказують на високий рівень орієнтації на соціальну гармонію (конформність), нові враження

(стимулювання) та емоційну близькість (прихильність). Низькі показники самоорієнтації вказують на обмежену самостійність у виборі життєвих цінностей та рішень. Також важливою є більша вираженість міжособистісних взаємин серед жінок, що підкреслює їхню схильність до більш активних соціальних взаємодій порівняно з чоловіками. Моделі поведінки на дошлюбному етапі демонструють, що молодь, як правило, шукає стабільності та емоційної підтримки в стосунках, при цьому менш орієнтована на досягнення матеріальних цілей або самостійність;

4) розроблено практичні рекомендації молоді щодо осмислення та вирішення основних завдань дошлюбного етапу. Молодим людям у дошлюбному періоді варто звертати увагу на розвиток емоційної, психологічної та ціннісної готовності до шлюбу, формування здорових мотивацій, а також зберігати відкритість до навчання та підтримки з боку фахівців. Тільки за умови усвідомленості й серйозного підходу до вирішення цих завдань молодь зможе побудувати стабільні, гармонійні і здорові стосунки в майбутньому подружньому житті.

Розроблені практичні рекомендації спрямовані на формування у молоді відповідального ставлення до побудови майбутньої сім'ї. Реалізація таких дій, як відкрите спілкування, фінансове планування, спільне подолання труднощів та аналіз цінностей, сприяє глибшому взаєморозумінню між партнерами. Це дозволяє виявити потенційні проблеми ще до шлюбу та навчитися ефективно їх вирішувати. У результаті молода пара отримує базу для стабільних і зрілих стосунків. Усвідомлена підготовка до шлюбу значно підвищує шанси на створення щасливої родини.

Таким чином, гіпотезу можна вважати підтвердженою, оскільки отримані результати дослідження вказують на тісний зв'язок між поведінкою молоді на дошлюбному етапі та численними чинниками, які визначають їхню готовність до сімейного життя. Дослідження показало, що більшість молодих людей (62%) мають високий рівень готовності до шлюбу, що свідчить про адекватність їхньої психологічної та емоційної підготовки до створення сім'ї. 54%

респондентів демонструють високу виразність мотивів до одруження, що підтверджує важливість мотивації як чиннику на дошлюбному етапі. Результати дослідження вказують на значний вплив соціокультурного середовища, рівня освіти, сімейних традицій, особистісних якостей і психологічної готовності на формування поведінки молоді.

Осмилення результатів теоретичного та експериментального вивчення особливостей поведінки молоді уявлень на дошлюбному етапі дозволило розробити практичні рекомендації майбутнім шлюбним партнерам щодо осмилення та вирішення основних завдань дошлюбного етапу. Вони відображають науково-обґрунтовані пропозиції, виконання яких дозволить молодим громадянам усвідомити важливі завдання, які потрібно виконувати на дошлюбному етапі задля успішного майбутнього сімейного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 31.12.2024)
2. Баратинська, А., Пось, Л. Ступінь задоволеності шлюбом у осіб з різним рівнем адаптивної поведінки. *Молодий вчений*. 2022. №3 (103). С. 37-42.
3. Бацилева О., Астахов В., Пузь І. Дослідження психологічних аспектів готовності до шлюбу сучасної молоді. URL: <https://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/1307> (дата звернення: 01.05.2023 р.)
4. Безвершко М. І. Психологічні особливості вибору молоддю шлюбного партнера. *Формування особистості сучасного фахівця як суб'єкта самотворення в умовах освітнього простору фахівців* : тези допов. VII Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Хмельницький, 24-25.11.2022). Хмельницький , 2019. С. 133–135.
5. Безлюдна В., Павелків Р., Корчакова Н. Психологічний аналіз уявлень молодих дівчат про вплив непланованої вагітності на розвиток стосунків з партнером. *Психологія: реальність і перспективи*. 2022. №. 18. С. 27-32.
6. Березовська Л. І., Ямчук Т. Ю. Психологія міжособистісних взаємин подружньої пари. *Вісник Національного університету оборони України : збірник наукових праць*. Київ : НУОУ, 2020. Випуск 3(56). С. 5-13
7. Бондаревич С., Фоміна І. Дослідження впливу індивідуально-психологічних особливостей на депресивні стани особистості при хронічному стресі у моряків. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. №. 12 (40). С.67-75.
8. Борщ К. К. Трансформація статусно-рольових характеристик сучасної сім'ї в Україні. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили*. 2021. Т. 201, №189 С.81-84.

9. Буряк Д. Психологічні особливості готовності до шлюбу у сучасній молоді. *Освіта і наука*. 2021. №. 1. С.90-95.
10. Вагабова А. О. Психологічні особливості феномену переживання в міжособистісних стосунках. *Редакційна колегія*. 2020. С. 162-165.
11. Вайнола Р. Показники готовності молоді до створення сім'ї. URL: <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2016/48/10.pdf> (дата звернення: 01.01.2025)
12. Василенко І.А. Особливості стосунків подружжя у сім'ях різного типу за задоволеністю шлюбом. *Психологія особистості*. 2021. Випуск 24. Т. 2. С. 20-24.
13. Вовк А. Теоретичне дослідження проблем майбутніх сімей в контексті сформованих шлюбних потенціалів партнерів. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2021. №. 9. С. 66-72.
14. Володарська Н. Д., Карабаєва І. І. Вплив емоційних зв'язків на розвиток психологічного благополуччя сім'ї. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2021. №. 3. С. 29-36.
15. Глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності / Ред. кол. М. Бабак, О. Давліканова, М. Дмитрієва, М. Козир, Л. Компанцева; оновл. вид. К.: «Вістка», 2021. 170 с.
16. Грицук О. В., Петриченко Т. П. Психологічна готовність до шлюбу в юнацькому віці. The 9 th International scientific and practical conference “*Modern research in world science*”(November 28-30, 2022) SPC “Sci-conf. com. ua”, Lviv, Ukraine. 2022. 1977 р. 2022. С. 1047-1049.
17. Діагностика індивідуальних цінностей» Ш. Шварца URL: <https://studfile.net/preview/5200213/page:7/> (дата звернення: 04.01.2025)
18. Дьоміна Г. А. Психологічні особливості готовності до шлюбу сучасної молоді. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2019. № 1. С. 95–105.

19. Журавльова Л.Р., Галетський О.М Чинники психологічної готовності до сімейного життя в юнацькому віці. *Herald of Kyiv Institute of Business and Technology*. 2020. Т. 43. №. 1. С. 20-25.
20. Ідрісов Б. В. Особливості вибору шлюбного партнера сучасною українською молоддю. *Габітус*. 2021. Т. 1. №. 24. С. 61-65.
21. Карпова Д. Є. Дошлюбний етап як важливий період формування майбутнього сім'янина. *Габітус*, 2022. Вип. 41. С. 233–238.
22. Карпова Д., Пащенко Т. Осмислення особистістю сімейних обов'язків на дошлюбному етапі. *Психологічний журнал*. 2024. №. 13. С. 80-87.
23. Комар Т. О. Формування у молоді уявлень про сімейні сценарії на дошлюбному етапі. *Перспективи та інновації науки*. 2024. №. 12 (46). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/17911/17969> (дата звернення: 01.01.2025)
24. Кононенко О. Життєстійкість та ціннісні орієнтації особистості як психологічні ресурси її психологічного здоров'я. *Наукові перспективи*. 2023. №. 9 (39). С.32-41.
25. Котик Т. В. Психологічні особливості готовності до шлюбу в юнацькому віці. *Психолого-педагогічний науковий збірник*. 2020. С. 33-37.
26. Кравець В. П. Підготовка учнівської молоді до сімейного життя в Україні ХХІ століття: стан, тенденції, шляхи вдосконалення: монографія. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 584 с.
27. Лисенкова І. П., Пустовойтенко В. А. Теоретичні засади питання психологічної готовності молоді до шлюбу. The 5th International scientific and practical conference “*European scientific discussions*”(March 28-30, 2021), Rome, Italy. 2021. 683 p. 2021. С. 416-421.
28. Ляшенко Н. О. Сучасні альтернативні форми шлюбу. URL: <http://web.kpi.kharkov.ua> (дата звернення: 22.12.2024).
29. Максимова Н.Ю. Сімейне консультування : навч. посіб. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 304 с.

30. Маркевич М. А., Виноградов О. Г. Індивідуально-психологічні чинники ставлення до незареєстрованих шлюбних взаємин в Україні. *Наука і молодь у XXI сторіччі* : збірник тез доповідей VI Міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 15 грудня 2020 року). Полтава : ПУЕТ, 2021. 538 с. 2021. С. 281-283.
31. Методика Діагностики міжособистісних стосунків (ДМС) Т. Лірі URL: <http://psychologis.com.ua/1-174.htm> (дата звернення 23.12.2024).
32. Міненко О. О. Психологічна готовність молоді до шлюбно-сімейних взаємин. *Актуальні проблеми психології*. 2019. С. 186-195.
33. Мушкевич М. І. Теорія і практика психологічного консультування сімей. *Психологічні перспективи*, 2022. №(39). С. 291–305.
34. Опитувальник «Мотиви одруження» (авторство С. І. Голод) URL: <https://studfile.net/preview/5118115/page:4/> (дата звернення 23.12.2024).
35. Потапчук Н.Д., Карпова Д.Є. Формування майбутнього сім'янина як психологічна проблема. *Габітус: науковий журнал з соціології та психології*. Одеса, 2022. №40. С. 183-188.
36. Потапчук Є., Колесник О. Вплив засобів масової інформації на формування майбутнього сім'янина. *Psychology Travelogs*. 2024. №. 3. С. 29-36.
37. Радчук Н.В., Крижановська З. Ю. Сучасні тенденції в системі освіти: теорія прив'язаності Джона Боулбі. Нова українська школа: теорія та практика. *Волинський національний університет імені Лесі Українки*, 2022. С.138-140.
38. Січка В. І. Особливості розвитку образу світу у підлітків з різним соціальним статусом. *Innovative solutions in modern science*, 2016. № 8(8), 2016. С. 9-12.
39. Соя О. М., Косовець О. П., Крупський Я. В. Місце індивідуально-психологічних характеристик пізнавальної сфери особистості в адаптивному навчанні. *Проблеми вищої математичної освіти*. 2022. С.189-197.
40. Стасюк Я., Сабадуха О. Критерії психологічної готовності до подружнього життя. *Актуальні соціальні тренди як предмет*

соціогуманітарних та психологічних наук: матеріали Інтернет-конференції молодих науковців, м. Житомир, 23 листопада 2023 р. 2023. С. 107-110.

41. Татенко В. К. Методологія суб'єктно-вчинкового підходу: соціально-психологічний вимір : монографія. К. : Міленіум, 2017. 184 с.

42. Токарева В. О. До питання психологічних особливостей вступу молодого покоління при вступі в цивільний шлюб. The 5 th International scientific and practical conference “*Topical aspects of modern scientific research*”(January 25-27, 2024) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2024. 645 p. 2024. С. 394-400.

43. Цьомик Х. Б. Динаміка емоційно-значущих взаємин у циклі подружнього життя. The 4th International scientific and practical conference “*Fundamental and applied research in the modern world*”(November 18-20, 2020) VoScience Publisher, Boston, USA. 2020. 1036 p. 2020. С. 961-962.

44. Шахрай В. М. Сімейно-шлюбні орієнтації сучасних старшокласників: стан та необхідність педагогічного реагування. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2021. Т. 2. №. 25. С. 235-250.

45. Як будувати власне майбутнє: життєві завдання особистості : наук. моногр. / [Т. М. Титаренко, О. Г. Злобіна, Л. А. Лепіхова та ін.] ; за наук. ред. Т. М. Титаренко ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 512 с.

46. Ackerman N. W. The psychodynamik of family life / N. W. Ackerman. N.Y.: Basic Books, 1958. 379 p.

47. Bandura Albert J. Social Learning Theory / Albert J. Bandura. Englewood Cliffs, NJ: Hall,1977.

48. Cahill, V. A., Malouff, J. M., Little, C. W., & Schutte, N. S. (2020). Trait perspective taking and romantic relationship satisfaction: A meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 34(8), 1025–1035. <https://doi.org/10.1037/fam0000661>.

49. Cross, E. J., Overall, N. C., Low, R. S. T., & Henderson, A. M. (2020). Relationship Problems, Agreement and Bias in Perceptions of Partners' Parental Responsiveness. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/fa>
50. Wikle, J. S., & Hoagland, A. (2020). Adolescent interactions with family and emotions during interactions: Variation by family structure. *Journal of Family Psychology*, 34(5), 544–554. <https://doi.org/10.1037/fam0000625>.